

mededelingen opbouwwerk

buurtpreventie als middel voor een leefbare buurt

interview: opbouwwerkers in Huizen met beide benen op de grond

initiatief voor sociale hotels (sotels) in verpauperde na-oorlogse wijken

maart 1988
7e jaargang
nummer 63

Inhoud

	pag.
- Buurtpreventie als middel voor een leefbare buurt	3
- Bundeling van woonbelangen in Amsterdam	4
- Oprichting landelijk samenwerkingsverband bouw bureaus	5
- Nieuw instituut bewonersondersteuning in Rotterdam	5
- Buurt-, bouw- en onderhoudsproject in Deventer	6
- Studiekringen van en voor ouderen	7
- Informatienetwerk: goedkoper op aan te sluiten	8
- Onderzoeksrapport 'Zelf lokale t.v. programma's maken'	9
- Betrokken belangen; onderzoek naar contacten tussen bewonersgroepen en sociale verhuurders in Amsterdam	10
- Leeuwarder opbouwwerk; na 21 jarig bestaan: feestje en nieuw beleid	12
- Met beide benen op de grond; interview met twee opbouwwerkers in Huizen	13
- Het ontwerpen van bestaande wijken; een uitdaging	17
- "Sotelbedrijven", een initiatief met perspectief	19
- Honderd maal sectie samenlevingsopbouw	22
- Naar een leefbare buurt	23
- Studiedag over woonruimteverdeling	23
- Rectificaties	24
- Conferenties belangenorganisaties en regionale omroep	24
- Wijkgerichte aanpak werkloosheid	26
- Inhoudsopgave M.O. 1987	27

is een mededelingenblad van, voor en over de lokale opbouwwerkpraktijk.
 Samenstelling: Greet Hettinga, Charlotte Krop, Wil van de Leur, Maarten Snel.

M.O. verschijnt ten minste 10 maal per jaar, zes gewone en vier themanummers.
 Een jaarabonnement kost f 38,-. Bij méér abonnementen reductie op aanvraag. Losse nummers kosten f 5,25, themanummers f 6,-, excl. porto.

Redactie en administratie:
 Pr. Mauritslaan 26, 2582 LS Den Haag,
 tel. 070-521354.
 ISSN: 0168-06SX.

MeMO

Het slopen van verpauperde flats in na-oorlogse wijken lijkt een credo te worden, waarmee niet alleen de ondragelijke exploitatie-verliezen van woningcorporaties kunnen worden stopgezet, maar ook een einde kan worden gemaakt aan de uitzaaiing van al even onverdragelijke sociale effecten.

Nog afgezien van de vraag of de rijksoverheid bereid en in staat is om substantieel te investeren in de sloop van tientallen wijken, c.q. complexen in het land, is het de vraag of het sloop-perspectief afdoende soelaas biedt tegen de verpaupering van het woon- en leefklimaat.

In plaats van het credo "sloop" te hanteren, zou ook naar positieve uitdagingen gezocht kunnen worden met als adagium "het ontwerpen van bestaande wijken", zo werd gesteld op vier regionale conferenties met opbouwwerkers uit dergelijke wijken.

Een uitdaging waar dimensies inzitten als het introduceren van kleinschaligheid in een grootschalige omgeving, de mens als omgevings-schepper toe te laten in een milieu dat tot stand kwam zonder (vitale) vormgevende invloed van mensen, alsmede het omzetten van mono-functionaliteit (wonen) in multi-functionaliteit (wonen, werken, recreëren).

Eén concreet initiatief hiertoe, genomen door het Landelijk Platform Opbouwwerk en in deze M.O. beschreven, is het vestigen van zgn. Sotels (sociale hotels) in enkele na-oorlogse wijken.

Een idee waarmee, het opbouwwerk in-dachtig, ook enkele andere oogmerken kunnen worden gediend, t.w.:

- doorbreking van de toenemende immobilisering van de laagste inkomensgroepen
- flexibilisering van de volkshuisvesting
- bevorderen van bedrijvigheid en werkgelegenheid bij de betreffende groepen.

Verder in het blauwe katern van deze M.O. een lezenswaard en hier en daar verrassend interview met twee Huizense opbouwwerkers die niet als primair doel hebben het bewustzijn van de cliënten te vergroten of hen allerlei vaardigheden bij te brengen.

Bij Kees van Tol en John van der Woude staat het taakgerichte werken voorop. "Wanneer desalniettemin lering plaatsvindt, is dat mooi meegenomen."

De beide opbouwwerkers richten zich niet specifiek op de zwakkere groepen in de samenleving, maar zijn in principe inzetbaar voor eenieder in de Huizense samenleving, of dat nou gaat om de gemeentelijke overheid, instellingen of actieve burgers. "Met beide benen op de grond", concludeert Harry Broekman die de twee ondervroeg.

Buurtpreventie als middel voor een leefbare buurt

In Tuindorp Buiksloot in Amsterdam Noord is reeds anderhalf jaar lang een projekt gaande onder de noemer "Buurtpreventie". Buurtpreventie ter bestrijding van de kleine criminaliteit. Mensen moeten wat meer aan hun eigen veiligheid doen, beter om zich heen kijken en melding maken van iets wat verdacht lijkt. De politie zou dan direct reageren en het bestuur zou aanbevelingen in beleid omzetten.

Buurtpreventie komt uit de hoge hoed van Van Thijn, als antwoord op de "burgerwachten" in de oude stadswijken en naar voorbeeld van projekten in Engeland, Canada en de Verenigde Staten. In die landen kwam de bevolking naar de politie met de vraag om zo'n projekt te starten. Het betrof mensen in wijken met eigen woningen en dat was in Noord wel even anders. Men stond argwanend t.o.v. het projekt en had het idee dat er weer "proeven" met hen gehouden werden, zonder dat het wat aan de bestaande situatie zou veranderen. Het ongelooft dat dit wat zou opleveren, terwijl aan alle kanten op voorzieningen werd bezuinigd, was groot.

Toch was een aantal buurtbewoners bereid om mee te gaan in het idee en een plan op te stellen in samenwerking met de politie, de stadsdeelraad Noord en het opbouwwerk.

Samenwerken met de politie leverde in eerste instantie de meeste problemen op. Het was voor iedereen totaal onbekend hoe de politie als organisatie werkte, maar toch ook wel weer interessant. Er was begrip voor een ieders situatie en de wil was aanwezig om van elkaar iets te leren. Dit zijn ook de peilers geweest die van het buurtpreventieprojekt, een geslaagd projekt hebben gemaakt.

Bij de bewoners was intussen ook wel duidelijk dat geld, stadsdeelraad of politie niet alle problemen kunnen oplossen, maar dat het terugbrengen van de gezelligheid en het vergroten van de veiligheid ook een zaak van de buurtbewoners zelf is.

Alhoewel een projektgroep van kopstukken binnen de politie een jaar bezig is geweest te bedenken wat het projekt allemaal zou moeten inhouden, was in het begin niet duidelijk wat het precies moest voorstellen. Daar zijn we later blij om geweest, want hierdoor konden de zaken aangepakt worden die de bewoners als het meest belangrijk ervoeren. Ten eerste was dat het herinrichten van het plein waaraan zij woonden. In perfecte samenwerking met afdelingen van de stadsdeelraad werd een plan middels buurtkrant en buurtvergade-

ringen aan de buurt voorgelegd en uitgevoerd. Dit gebeurde allemaal in no-time, waardoor de mensen het idee kregen dat het "met buurtpreventie allemaal een stuk sneller ging".

De rode lijn in het projekt was het organiseren van informatieavonden voor de buurt over onderwerpen die te maken hadden met het werk van de Ambtenaar Voorkoming Misdrijven. Onderwerpen waren: inbraakpreventie, melden van verdachte situaties, merken en registreren van waardevolle voorwerpen, graveren van waardevolle apparatuur. Daarnaast werd er een Buurtgraveerdag georganiseerd en een Projektkrant uitgegeven. Ondertussen had de groep bewoners zich meer toegelegd op het bestrijden van vandalisme door contact te zoeken met de jongeren en hen erop te wijzen dat de voorziening (een voetbalkooi op het plein) waarvan zij gebruik maakten, in goede staat diende te blijven en dat zij daar zelf op moesten toezien. Als ze hulp nodig hadden konden ze naar de bewoners toestappen.

Bij de traditionele kerstboomverbranding op oud en nieuw is er ook samengewerkt tussen de jongeren en de werkgroep buurtpreventie om een aantal zaken geregeld te krijgen. Zo kwamen er containers voor het opslaan van kerstbomen en was er geld voor vuurwerk.

Dit heeft veel goodwill gekweekt en is aanleiding geweest om op deze weg verder te gaan. Op de rol staat verder het verbeteren van de verkeerssituatie. Uitgangspunt daarbij is dat er een goed afgewogen plan wordt gemaakt, waarbij de hulp in de vorm van deskundigheid en ervaring van ambtenaren en politiemensen wordt ingeroepen, waarna het plan aan de buurt wordt voorgelegd ter beoordeling en goedkeuring. Een ander uitgangspunt is dat bij iets specifiek de direct belanghebbenden of omwonenden persoonlijk worden benaderd.

Buurtpreventie is op deze manier iets meer geworden dan het vergroten van de veiligheid van de buurtbewoners in of rond het huis. Het biedt de mogelijkheid om in een veel breder kader mensen te benaderen met zaken die hen persoonlijk aangaan en die de gehele buurt ten goede komen.

Wil Balstra, opbouwwerker Stibo. Belangstellenden kunnen voor meer informatie over het project of voor het aanvragen van de projectkrant terecht bij Buurthuis de Driehoek, Waddenweg 116, 1025 PX Amsterdam, tel. 020-361057.

Bundeling van woonbelangen in Amsterdam

Per 1 januari 1988 is in Amsterdam een stedelijke bundeling van woonbelangen van start gegaan. De nieuwe organisatie heet Stedelijke Bewoners Ondersteuning Amsterdam (SBOA). Hierin zijn de volgende organisaties opgegaan:

- het Overleg en Bundeling Acties Stadsvernieuwing Amsterdam (OBASA)
- het Amsterdams Woonwagenwerk
- de Stichting Ideële Kamerbemiddeling en Huisvesting (SIKH)
- de Vereniging Behoud Door Onderhoud (VDBO)
- het Netwerk Vrouwen Bouwen Wonen
- het Stedelijk Steunpunt Huisvesting Buitenlanders.

Met de Woongroepen Vereniging Amsterdam wordt nog gepraat over deelname.

Deze bundeling van stedelijke belangenorganisaties is niet geheel vrijwillig tot stand gekomen. In het voorjaar van 1986 werden al contacten gelegd om te bekijken in hoeverre een nauwere samenwerking en taakafstemming een antwoord konden geven op de verwachte bezuinigingen van de gemeente op het terrein van de bewonersondersteuning. Die bezuiniging is er uiteindelijk gekomen. Een deel van het wijkopbouwwerk is wegbezuinigd, alsmede het stedelijk apparaat. Tegelijkertijd eiste de gemeente dat de samenwerking daadwerkelijk tot stand kwam middels een nieuwe organisatie. De besparingen, die dat zou opleveren konden dan in eerste instantie voor kwaliteitsverbetering en uitbreiding van de belangenbehartiging gebruikt worden.

Al eerder werd gesteld dat de betreffende organisaties nog voor de gemeentelijke eisen al rond de tafel zaten. Inzet van de besprekingen was een betere samenwerking en afstemming. De noodzaak hiertoe werd ingegeven door de bundeling van krachten aan verhuurderszijde en door de opstelling van rijk en gemeente waarin steeds minder geregeld wordt, steeds meer aan de partijen wordt overgelaten. In die opstelling wordt de positie van de huurders en woningzoekenden als gelijkwaardig beschouwd aan die van de verhuurders, terwijl de werkelijkheid een andere is.

Een versterking van de positie van bewoners en woningzoekenden lijkt daarom de enige mogelijkheid om op deze ontwikkeling in te spelen. En die ontwikkeling gaat

snel. Onlangs heeft Heerma de gewijzigde versie van het Besluit Toegelaten Instellingen Volkshuisvesting (BTIV) naar de Raad van State gestuurd. In de toelichting, die hij er op gegeven heeft aan de landelijke huurders en verhuurdersorganisaties, stelt hij dat het rijk minder zaken van bovenaf wil regelen en meer over wil laten aan de situatie ter plaatse. De gemeente Amsterdam doet nauwelijks anders. Verhuurders krijgen miljoenen aan inspraaksubsidies, maar of ze besteed worden aan inspraak wordt niet gecontroleerd. Klagende bewonersorganisaties worden terugverwezen naar hun verhuurders.

Ook op het terrein van de woningdistributie probeert de gemeente zich terug te trekken gezien de ideeën over opheffing van het gemeentelijk bureau herhuisvesting. De huisvestingsbehoefte van de minder kapitaalkrachtige Amsterdammers en de ethnische minderheden wordt dan aan de verhuurders overgelaten.

Het waren deze ontwikkelingen, die de samenwerking op gang hebben gebracht. De samenwerking zal dan ook voor deze zaken een antwoord moeten hebben.

Voor het OBASA was er al eerder een verandering te merken op een ander terrein. De samenstelling van de aangesloten organisaties veranderde al langzaam van actiegroepen naar bewonerscommissies. En de problematiek waarvoor een beroep op het OBASA werd gedaan veranderde ook. Waar het eerst vooral ging om ondersteuning van acties, zoals huuracties en dergelijk, gaat het de laatste jaren steeds vaker om ondersteuning bij inspraak, bij het onderhandelen over de servicekosten en bij problemen met het onderhoud en de woningverbetering. Op de laatste jaarvergadering van het OBASA werd onder andere gevraagd om een aanpak van ondemocratisch georganiseerde corporaties. Een zaak, die zeker gezien het voorgaande, de nodige aandacht behoeft.

Door al deze veranderingen zal in de komende tijd ook de werkwijze en de organisatie van het OBASA veranderen. Er zal een wat formelere structuur van de achterban worden opgezet. Het aangesloten zijn bij het OBASA zal veranderen in het lid zijn van de OBASA. De bewonersorganisaties zullen middels verschillende deelgebieden betrokken worden bij het praktische werk van de medewerkers, bij de strategieontwikkeling en bij de onderhandelingen. Het OBASA zal ook activiteiten gaan ontwikkelen op andere terreinen. Zo zal er een project worden opgezet over de wijze waarop verhuurders met hun bewonerscommissies omgaan. Daarbij zal niet alleen aandacht zijn voor zaken als inspraak tijdens ingrepen, maar ook de algemene informatie-

plicht, de financiële ondersteuning, het overleg en de klachtenregelingen. Verder zal er aandacht komen voor de interne democratie van de corporaties. Onderzocht wordt welke ondersteuningsvragen er liggen ten aanzien van het beheer. Zowel het beheer van de woningen als van de openbare ruimte rond de woningen.

Na ruim tien jaar steekt het OBASA zich in een nieuw jasje, niet omdat het oude versleten is, maar omdat het klimaat in Amsterdam en in Nederland verslechterd is.

Vincent Kuilboer, OBASA, Arie Biemond-straat 111, 1054 PD Amsterdam, tel. 020-182082.

Oprichting landelijk samenwerkingsverband bouw bureaus

Oktober vorig jaar heeft een groot aantal bouw bureaus uitgesproken dat het van belang is dat de informatie- en ervaringsuitwisseling gestalte krijgt in een samenwerkingsverband.

Bouw bureaus vervullen een door zowel de bewoners als door de gemeente gewaardeerde functie in de stimulering en coördinatie van de particuliere woningverbetering. Nu gemeenten zelf verantwoordelijk zijn voor het te voeren beleid is de behoefte groot om kennis te kunnen nemen van het beleid wat elders is ontwikkeld. Om in die kennis en informatieoverdracht te voorzien is het LSB opgericht.

Op de bijeenkomst in oktober is een werkbestuur geformeerd dat de opdracht heeft gekregen de doelstellingen te omschrijven en een werkplan op te stellen.

Naast de ervaringsuitwisseling over vraagstukken, die op dit moment dominant zijn binnen de particuliere woningverbetering (bijvoorbeeld de voorwaarden bij de complexmatige aanpak) is tevens het belang vastgesteld van een gezamenlijke projectontwikkeling, bijvoorbeeld op het terrein van automatisering. Tenslotte is vastgesteld dat ook op het terrein van de beleidsontwikkeling van het LSB het nodige verwacht mag worden.

Het werkbestuur heeft tevens de opdracht gekregen te onderzoeken hoe een secretariaatsfunctie gefinancierd kan worden.

Zonder een beperkt secretariaat om de voortgang te bewaken en coördinerende werkzaamheden te verrichten, is het risico groot dat de zaak stagneert.

Gegeven het ontbreken van subsidiemiddelen heeft het werkbestuur de besturen van de bouw bureaus de vraag voorgelegd

of men bereid is financieel bij te dragen aan de totstandkoming van het LSB secretariaat. Daarbij is ook een norm genoemd, nl. een half procent van de totale exploitatie van het bouw bureau.

Zowel de gemeentelijke als de private bouw bureaus hebben positief gereageerd op dit verzoek, waarmee een uiterst belangrijke stap is gezet om het voorgenoemde werkplan uit te kunnen voeren.

Er zijn inmiddels de nodige stappen gezet om te voorzien in het resterende tekort.

Een zelfstandig opererend LSB is gebaat bij een rechtsvorm; de verenigingsvorm sluit het beste aan bij de beoogde samenwerkingsvorm. Op de bijeenkomst van het samenwerkingsverband in Deventer in maart zijn de concept statuten inmiddels besproken.

Nu de vereniging een feit is en prioriteiten zijn gesteld voor wat betreft de aanwending van de middelen, kan het nodige werk verzet worden.

Van verschillende kanten is met instemming gereageerd op het initiatief. De VNG bijvoorbeeld is van mening dat "de oprichting van het Landelijk Samenwerkingsverband Bouw bureaus een goede zaak is; het is begrijpelijk dat de bouw bureaus, die in de praktijk van de woningverbetering een bijzonder nuttige functie vervullen, behoefte hebben aan een landelijk coördinatiepunt."

Informatie over de taakstelling van het LSB en wat het LSB kan betekenen voor opbouwwerkinstellingen en bewonersorganisaties die te maken hebben of krijgen met de particuliere woningverbetering is te verkrijgen bij het secretariaat, p/a Prins Mauritslaan 26, 2582 LS Den Haag.

Nieuw instituut bewonersondersteuning in Rotterdam

De opbouwwerkers en de bewonersondersteuners op het terrein van de stadsvernieuwing in Rotterdam zijn in een nieuwe organisatie ondergebracht: het Rotterdams Instituut Bewonersondersteuning, RIO. Het Instituut Opbouwwerk Rotterdam, IOR, is opgegaan in de nieuwe gevormde organisatie.

De oprichting van het RIO volgde op het gemeenteraadsbesluit van november 1987 tot verzelfstandiging van de bewonersondersteuning. De stadsvernieuwingsondersteuners die een dienstverband hadden met de gemeente op basis van halfjaarlijkse arbeidscontracten werden daarmee on-

dergebracht in een particuliere stichting met een dienstverband op basis van de CAO-welzijn.

Het RIO biedt ondersteuning aan bewonersorganisaties, huurdersorganisaties en bewonersgroepen in Rotterdam. Daartoe zijn samenwerkingsovereenkomsten gesloten tussen RIO en 45 bewonersorganisaties in stadsvernieuwingswijken en de andere Rotterdamse wijken.

De uitvoerend werkers worden vanuit het RIO gedetacheerd bij de bewonersorganisaties die als opdrachtgever optreden. Een stedelijk werkapparaat verricht taken t.a.v. personeelsbeleid en beheer, en op het terrein van scholing, deskundigheidsbevordering en onderzoek.

Daarnaast wordt vanuit het stedelijk bureau ondersteuning verleend aan het stedelijk samenwerkingsverband van bewonersorganisaties, het Rotterdams Overleg Bewonersorganisaties.

De organisatie is opgebouwd uit secties voor opbouwwerk en voor stadsvernieuwingsondersteuning. Bij de nieuwe organisatie zijn 175 medewerkers in dienst.

De bewonersorganisaties zijn allen vertegenwoordigd in de Beleidsraad van het RIO dat de hoofdlijnen van beleid vaststelt en het bestuur benoemt.

Het RIO is gevestigd aan de Malthessenerlaan 266, 3021 HS Rotterdam, telefonisch te bereiken onder nummer 010-4767766. ■

Buurt-, bouw- en onderhoudsproject in Deventer

De Stichting Wijkwerk Deventer heeft een brochure uitgegeven, waarin het Buurt-, bouw- en onderhoudsproject is beschreven. Dit werk- en leerproject voor laaggeschoolde jongeren is ontwikkeld in het kader van het "Achterstandsgebiedenbeleid" (AGB).

Uit een enquête onder buurtwerkers bleek dat m.b.t. de 4 W's (wonen, weten, werken en welzijn) in het AGB-gebied weinig activiteiten werden uitgevoerd rond het thema "werken". Dit thema werd derhalve tot speerpunt van het AGB-beleid gemaakt. Het project kwam tot stand door een nauwe samenwerking tussen verschillende instellingen en instanties die werkzaam zijn op de terreinen die door het AGB bestreken worden, waaronder de Stichting Wijkwerk Deventer, de Stichting Boog, de afdeling Welzijn en het Sociaal Economisch Bureau van de Gemeente Deventer, de Deventer Woningbouwverenigingen, leer/werkplaats "De Spoorbaan" en het Gewestelijk Arbeidsbureau. Centrale thema's van het project zijn de

aspecten "werken" en "weten". De combinatie leren en geld verdienen werd essentieel geacht om jongeren te interesseren voor vakgebieden die niet populair zijn (bouw en stratenmaken), maar wel werkgelegenheid bieden. Een summier analyse van de arbeidsmarktontwikkelingen in de regio Deventer toonde aan, dat in deze sectoren arbeidsmarktperspectief aanwezig was voor relatief laaggeschoolden, mits ze zouden kunnen toegeleid naar een instroomniveau leerlingstelsel.

De keuze voor deze vakgebieden sloot goed aan bij de wensen uit de buurten. Wensen die zich richten op de verbouw of uitbreidingen van sociaal-culturele voorzieningen en veel onderhouds- en vernieuwingsactiviteiten aan straten en pleinen. Uitgangspunt van het project is dat aan de jongeren – tussentijds of na afloop van het project – een betaalde baan kan worden aangeboden.

De jongeren kunnen kiezen uit drie vakgebieden: de bouwafdeling (timmeren of metselen), stratenmaken en onderhoud spelen en groenvoorzieningen.

Er zijn 3 fases:

- een voororiëntatie, waarin de jongeren o.m. kennis kunnen maken met materialen en gereedschappen en hen de eerste vaardigheden worden bijgebracht;
- een voortraject van "werken en leren in de praktijk", waarin de deelnemers een dag in de week de school bezoeken en 4 dagen per week eenvoudige opdrachten uitvoeren in het veld;
- een natraject, waarin de deelnemers kunnen doorstromen naar het leerlingstelsel; voor deze laatste fase is een orderportefeuille opgebouwd.

De deelnemers worden begeleid door twee leermeesters, die voor dit doel zijn aangesteld.

De jongeren ontvangen gedurende de voororiëntatie het minimum jeugdloon, gebaseerd op het Jeugdwerkgarantieplan (19 uur per week). Onderzocht wordt of het mogelijk is hen een aanvullend contract tot 30 uur per week aan te bieden, als ze projecten in de buurt gaan uitvoeren.

Vermeldenswaard is dat er per gevolg de schooldag een vergoeding van f 30,- wordt gegeven. Dit, om het belang van scholing onder de aandacht van jongeren te brengen en hen te stimuleren die ene schooldag ook daadwerkelijk te volgen.

Voor de financiering van het project zijn verschillende bronnen aangeboord. Deze worden in de brochure beschreven.

De brochure kan worden aangevraagd bij de Stichting Wijkwerk Deventer, Singelsstraat 27, 7411 HP Deventer, tel. 05700-10607. ■

Studiekringen van en voor ouderen

Zelfwerkzaamheid senioren bij eigen ontwikkeling slaat aan!

Denemarken is van ouds de bakermat van het volkshogeschool werk. Wij hebben er op dat terrein veel kennis en ervaring weggehaald. Bij een bezoek aan dat land door Wim Bloemberg – bestuurslid van de Bond van Nederlandse Volksuniversiteiten (B.N.V.U.) – kwam deze studiekepingen op het spoor, die speciaal voor en vaak ook door ouderen in het leven zijn geroepen. Een interessante mogelijkheid voor ouderen om gedurende enige tijd en in groepsverband bepaalde onderwerpen in studie te nemen.

Men blijft zodoende bij een aantal zaken op cultureel of maatschappelijk gebied betrokken en wordt zelf uitgenodigd een eigen inbreng in de hele discussie of studie te leveren.

Bloemberg publiceerde het een en ander over zijn ervaringen met die studiekepingen en zette tegelijkertijd het bestuur van de B.N.V.U. aan iets op dit terrein in ons land te entameren.

Dankzij de financiële medewerking van het K.J.F. en zelfs van het ministerie van WVC werd de mogelijkheid geschapen in 1985 met vier studiekepingen van en voor ouderen een begin te maken.

Vier volksuniversiteiten in ons land, te weten in Deventer, Ede, Geleen en Zoetermeer, zijn in deze de pioniers geweest. In het jaar daarop konden ook Enschede, Den Haag, Hellevoetsluis en Oss zich bij dit experiment aansluiten.

Dankzij de goede verslaglegging, de regelmatige verantwoording en voorlichting kregen deze studiekepingen steeds meer publiciteit.

Van het begin af aan werd de gehele actie begeleid door een landelijke commissie, waarin vertegenwoordigers van landelijke organisaties op het terrein van het ouderenwerk zitting hebben. Deze commissie, onder voorzitterschap van de schrijver van dit artikel, organiseerde de afgelopen jaren ook twee landelijke bijeenkomsten om zoveel mogelijk bekendheid te geven aan het fenomeen studiekepingen, maar ook om geïnteresseerden te informeren over de mogelijkheden thuis zelf met een studiekeping van start te gaan.

Het resultaat daarvan is verbluffend geweest; want uit tientallen hoeken van onze samenleving kwamen initiatieven om met een studiekeping te beginnen. Subsidie werd daarvoor niet beschikbaar gesteld. Wel kreeg de landelijke commissie van de B.N.V.U. voor het jaar 1987/88, het derde jaar dus, de mogelijkheid het hele experiment

studiekepingen aan de hand van een goed werkdocument af te ronden, maar ook nog andere invalshoeken voor de start van de studiekepingen van en voor ouderen te ontdekken.

Van het begin af hebben de B.N.V.U. en de landelijke commissie gesteld dat het introduceren van deze vorm van volwasseneneducatie niet het "alleenrecht" is van de plaatselijke afdelingen van de bond. Integendeel, ook door informeel gevormde groepen van senioren, door het gecoördineerd bejaardenwerk, in club- en buurthuizen, in bejaardenoorden, enz. kunnen studiekepingen geëntameerd worden. In het kader van het flankerend bejaardenbeleid, zouden de bejaardenoorden een belangrijke rol kunnen spelen bij het creëren van de beginvoorwaarden voor een studiekeping. Enkele van de basisvoorwaarden zijn: een groepje van enkele ouderen die iets willen, het hebben van onderdak voor één of twee keer per week, wat administratieve hulp en enige morele en technische ondersteuning.

De eerste studiekepingen zijn allemaal gestart met een part-time professionele begeleiding. Die begeleiding was nodig om tot een verantwoorde opzet, continuïteit en een redelijk niveau te komen. De professionele begeleiders zijn in de afgelopen jaren regelmatig bijeen geweest om over de opzet en inhoudelijke vormgeving en ontwikkeling van gedachten te wisselen.

De dames Timmer en Kersies die aan de landelijke commissie zijn toegevoegd, hebben in de afgelopen jaren voor een goede communicatie tussen de projektleiders zorg gedragen en naar behoefte ook de nodige bezinningsdagen belegd met het doel de doelstellingen, de werkwijze van de studiekepingen, de kennis en ervaringen uit te dragen.

Het is de verdienste van de B.N.V.U. dat veel verslagen en rapporten zijn uitgewerkt zodat er materiaal voor geïnteresseerden beschikbaar is.

De studiekepingen van en voor ouderen zou ook met name het opbouwwerk moeten aanspreken. "Learning by participation" – een bekend gezegde op dit werkteerrein – wordt hier namelijk in de praktijk gebracht. Niet alleen de maatschappelijke betrokkenheid van senioren wordt door deze studiekepingen bevorderd, maar ook worden nieuwe relaties gelegd en wordt voor menig een een middag of een dag in de week zinvol gevuld.

De gehouden enquête en inventarisatie hebben uitgewezen dat het voor senioren in een groep van 12 tot 15 mensen van groot belang is onderwerpen, tempo en verdere gang van zaken, zelf te kunnen bepalen.

Daarom kwamen na ruim een jaar experimenteren steeds meer geluiden naar voren om bij het leiden van een studiegroep de senior zelf het heft in handen te geven. We hebben deze mogelijkheid bevorderd door landelijke oriëntatie en trainingsdagen te organiseren. Zodoende kon een vrijwilligers kader gevormd worden.

Het opbouwwerk zou in plaatselijk en regionaal verband meer bekendheid kunnen geven door een gesprek over studiegroepen te entameren. Uit de groep van belangstellenden zullen dan zeker mensen bereid gevonden worden na te gaan hoe en waar met een dergelijke activiteit, in het eigen woon- en leefklimaat, kan worden begonnen. De landelijke commissie is ook altijd bereid daarbij adviserend op te treden.

Zoals reeds gezegd, zullen de ervaringen die in de afgelopen drie jaar met deze activiteit zijn opgedaan, in een praktijk werkboek worden vastgelegd. Daarin komen systematisch een aantal zaken aan de orde die voor een goede opzet en het verloop van de studiegroep van belang zijn.

Als zodanig zijn te noemen: doelstellingen van een studiegroep, organisatorische opzet, de werving van deelnemers, taak van de begeleider, benodigde faciliteiten, financiële bijdrage, enz.

Dit materiaal is echter ook nu al voor een belangrijk deel beschikbaar in de drie informatiebulletins, die door de B.N.V.U. zijn uitgegeven.

In een tijd van voortdurende bezuinigingen spelen vanzelfsprekend ook de financiën een rol bij de opzet. Door de landelijke commissie konden alleen de experimentele projecten financieel geholpen worden. Initiatiefnemers voor nieuwe studiegroepen zullen primair bij de gemeente moeten aankloppen. Soms kunnen uitgaven in het kader van de bestaande voorzieningen worden ondergebracht, zoals het beschikbaar stellen van ruimte, administratieve hulp, enz. Van de deelnemers wordt ook een bijdrage gevraagd, hetgeen de zelfstandigheid van een studiegroep ten goede kan komen.

Voor een studiegroep moet voor de periode van september tot mei, bij een aantal deelnemers van 15, op ongeveer f 5000,- worden gerekend. Grote bedragen zij er dus niet mee gemoeid, maar desondanks blijken initiatieven op de benodigde financiën schipbreuk te lijden.

De landelijke commissie studiegroepen van en voor ouderen heeft onlangs ook het initiatief genomen op provinciaal niveau een voorlichtingsdag te organiseren voor gemeentebestuurders en welzijnsambtenaren. Met twee provincies werden hierover besprekingen gevoerd. De bedoeling van deze bijeenkomsten is om de studiegroepen en de belangstelling daarvoor in dis-

cussie te brengen, maar ook om meer mogelijkheden voor financiële ondersteuning te zoeken. Ook kan daar van gedachten gewisseld worden over welke invalshoeken voor de introductie van studiegroepen op plaatselijk niveau kunnen worden onderkend.

Bij de ontwikkeling van bepaalde zaken, welke de ouderen in onze samenleving betreffen, valt het me steeds meer op hoeveel niet-senioren een stempel drukken op hetgeen voor een steeds groeiende groep van onze bevolking zou moeten gebeuren. Indien we dat getij willen keren, is een activering, bewustwording en daadwerkelijke inzet van ouderen van essentieel belang. Studiegroepen beogen – al door hun opzet en doelstelling – daaraan tegemoet te komen, maar ze zullen ook de maatschappelijke betrokkenheid en sociale redzaamheid van ouderen kunnen bevorderen.

Gradus Hendriks, voorzitter landelijke commissie studiegroepen van en voor ouderen.

Geïnteresseerden kunnen zich wenden tot de B.N.V.U., Laan van Meerdervoort 90, 2517 AP Den Haag, tel.655808. ■

Informatienetwerk: goedkoper op aan te sluiten

Binnenkort verschijnt een "gestripte" versie van een computerprogramma met behulp waarvan contact kan worden gelegd tussen de eigen computer en de centrale computer van het IMO-project. Daarmee worden de aanloopkosten van datacommunicatie-activiteiten aanzienlijk verlaagd.

Het Informatienetwerk Maatschappelijke Ontwikkeling (IMO) blijkt voor velen een onbekend verschijnsel.

In het project gaat het erom een geautomatiseerd netwerk op te zetten waarlangs belangen- en bewonersgroepen informatie op het gebied van sociale zekerheid, wonen en werkgelegenheid kunnen uitwisselen en raadplegen. Ook binnen het project valt de ontwikkeling van computerprogramma's die genoemde groepen in staat stellen hun doelstellingen efficiënter na te streven.

Op dit moment zijn er acht regionale WAO-platforms op het netwerk aangesloten. De in de "host" (centrale computer) opgenomen informatie betreft dan ook voor een groot deel de WAO. De informatie is voor het grootste deel afkomstig van de platforms zelf. Door samenwerkingsafspraken

met de FIRA is bereikt dat een deel van de publieks-informatie die de FIRA in de PTT-Viditelcomputer heeft zitten op de IMO-host beschikbaar is.

In georganiseerd verband neemt voorts een aantal Jongeren Advies Centra deel aan het netwerk.

Vooruitlopend op aanstaande ontwikkelingen bevat de centrale computer informatie over verkeersveiligheid.

Overigens zijn ook de door het Samenwerkingsverband Informatienetwerken verzamelde gegevens over (opbouwwerk)instellingen die automatiseringsactiviteiten ontlopen in het systeem opgenomen. Per instelling is onder meer vastgelegd welke apparatuur en programmatuur wordt gebruikt. De gegevens zijn opgenomen om het mogelijk te maken snel collega-instellingen te vinden die ervaring hebben met een bepaald type apparaat of een bepaald programma. Zodoende wellicht de oplossing van een probleem met een specifiek apparaat of programma dichterbij brengt.

Sinds enkele weken is de host in staat computerprogramma's te versturen. De programma's kunnen, nadat ze zijn overgeleid en de telefoonverbinding met de host is verbroken, op de eigen computer worden gebruikt. "Downloaden" is het jargon voor deze procedure. Wanneer de – onvermijdelijke – aanloopproblemen met deze faciliteit verholpen zijn komt onder andere het door het Samenwerkingsverband Informatienetwerken geproduceerde computerprogramma, waarmee bewonersorganisaties onderzoek naar stankoverlast kunnen doen, beschikbaar.

Naast de mogelijkheid informatie te raadplegen en programma's te downloaden biedt het netwerk een post- en prikbordvoorziening. Deze faciliteiten blijken in de praktijk twee van de meest gebruikte onderdelen van het systeem. Het verschil tussen beide laat zich raden; een post-bericht kan alleen door de geadresseerde worden gelezen, een bericht op het prikbord kan elke gebruiker van het systeem bekijken (en eventueel van een reactie worden voorzien).

De opbouwwerkinstelling die niet regelmatig informatie over sociale zekerheid nodig heeft was in de aanloopperiode van het IMO-project niet erg gebaat bij een aansluiting op het netwerk.

Nu, met uitbreiding van het aantal onderwerpen en faciliteiten, zijn de baten duidelijker komen te liggen.

Helaas zijn de kosten van een aansluiting op het netwerk tamelijk hoog, wanneer naar het geheel aan benodigde apparatuur en programmatuur wordt gekeken. Een Personal Computer (PC) en een "modem" (nodig om de computer over een telefoonlijn te kunnen laten communiceren met een

andere computer) zijn uiteraard noodzakelijk. Een goed datacommunicatie-programma komt daar nog bij. En, wanneer gebruik wordt gemaakt van het netwerk, de kosten van een telefoonverbinding.

Aan de andere kant is het bekend dat bij de helft van de instellingen reeds een PC wordt gebruikt voor zaken als tekstverwerking, adressenbestanden en boekhouding, zodat bij die instellingen slechts van een additionele investering sprake is.

De kosten van een modem en een goed datacommunicatie-programma kunnen met het beschikbaar komen van eerder genoemde "gestripte" versie van het programma (die ten opzichte van het oorspronkelijke produkt overigens niets essentieels heeft verloren) beneden de 600 gulden blijven.

Voor meer informatie over het IMO-project en de voorwaarden voor aansluiting, kunt u terecht bij het Samenwerkingsverband Informatienetwerken, Platform Opbouwwerk, Pr. Mauritslaan 26, 2582 LS Den Haag, tel. 070 - 521354.

Onderzoeksrapport "Zelf lokale t.v.- programma's maken"

Het NIMO stelt sinds mei 1985 faciliteiten en ondersteuning beschikbaar aan groepen om zelf videoprogramma's te maken. Door middel van het videobusproject wil het NIMO groepen in staat stellen lokale videoprogramma's en het medium lokale omroep in te zetten in het proces van belangenbehartiging. Er is een model ontwikkeld op basis waarvan groepen begeleid worden tijdens het maken van de producties. Dit model bevat o.a. een tijdschema en een specificatie van de transacties die plaatsvinden tussen het NIMO en de videogroep.

Door middel van een onderzoek onder 23 groepen, waarmee het NIMO heeft gewerkt, is nagegaan of het gehanteerde produktiemodel in de praktijk bruikbaar is gebleken.

Voornaamste conclusie uit het onderzoek is dat het concept van 'begeleide toegang' tot lokale omroep voor bewonersorganisaties geen lege huls is. "Maar dan moet", volgens het rapport, "wel worden voldaan aan de voorwaarde dat er op groter schaal faciliteiten voor het maken van lokale t.v.-programma's beschikbaar komen." Daartoe heeft het NIMO een plan voor regionale facilitaire centra ontwikkeld.

Het rapport kan worden aangevraagd bij het NIMO, Havensingel 8, 5211 TX 's-Hertogenbosch, tel. 073-137295.

Betrokken belangen

Onderzoek naar contacten tussen bewonersgroepen en sociale verhuurders in Amsterdam

Zoals Vincent Kuilboer van het Overleg en Bundeling Akties Stadsvernieuwing Amsterdam (OBASA), elders in deze M.O. betoogt, is versterking nodig van de positie van huurders en woningzoekenden t.o.v. de verhuurders. Het OBASA gaat een project opzetten over de wijze waarop o.a. aandacht wordt besteed aan inspraak, informatieplicht, financiële ondersteuning, overleg en klachtenregeling.

Uit een onderzoek van de Universiteit van Amsterdam blijkt dat bewoners en verhuurders niet alleen (soms) verschillende belangen hebben, maar dat ook hun posities en ervaringen in hun dagelijkse werkelijkheden zo verschillend zijn dat dit frictie kan geven in hun contacten.

Enerzijds is er de dagelijkse werkelijkheid van de bewonersgroepen: de buurt, de woonomgeving, de bewoners en de problemen die zich daar als een geheel voordoen. De leden van de bewonersgroepen moeten daarbinnen hun weg vinden, de problemen als gemeenschappelijk formuleren, en ermee handelen en onderhandelen. Hun contacten en ervaring moeten zij telkens opbouwen en bijhouden. De dagelijkse werkelijkheid van de verhuurorganisaties daarentegen is institutioneel, hun werkelijkheid is werk en dat bestaat uit het opdelen naar verantwoordelijkheden en competenties. Hun contacten zijn een vanzelfsprekend onderdeel van de organisatie. Kortom, vertegenwoordigers van een institutie overleggen met vrijwilligers; voor de één is werk in het geding en voor de ander levensvoorwaarden. Voor de één zijn volkshuisvestingsregels gesneden koek en voor de ander is onduidelijk hoe de regels geïnterpreteerd moeten worden; de een kan een beroep doen op deskundigheid van binnen hun organisatie, de ander moet die van buiten verwerven.

Toch is er, zo wordt geconcludeerd niet echt sprake van een volstrekt tegengestelde verhouding tussen verhuurders en bewoners, want ondanks de kritiek op de verhuurder vinden maar weinig bewonersgroepen deze autoritair. Aan de andere kant voelen zij zich weinig serieus genomen. De verhuurder beziet de bewonersgroepen eerder in termen van houdingen en (te hoge) verwachtingen, dan als onderhandelingspartij en belangenbehartiger. Verhuurders realiseren zich weinig dat een bewonersgroep met haar achterban moet overleggen en ook op buurniveau onderhandelt omdat daar verschillende opvattingen kunnen bestaan.

De problemen die daaruit voortvloeien zijn niet eenvoudig via een formele of institutionele weg op te lossen; bijv. door te stellen dat er al contact is met een bepaalde groep in het gebied of door de problemen op grotere dan wel kleinere schaal te definiëren dan de bewonersgroepen doen.

Knelpunten

Uit het onderzoek zijn verschillende knelpunten gedestilleerd, waaruit verbeteringen voor de praktijk van het overleg tussen bewonersgroepen en verhuurders afgeleid kunnen worden.

Deze knelpunten betreffen de volgende zes onderwerpen:

1. Informatie en openheid

De verhuurder verstrekt niet altijd voldoende informatie of hij doet het niet altijd even actief. Het ontbreekt bewonersgroepen bovendien vaak aan een overzicht van de alternatieven die een ander licht op de keuze kunnen werpen.

Bewonersgroepen zullen tevens ook over voldoende ondersteuning en deskundigheid moeten kunnen beschikken. De scholings- en ondersteuningsmogelijkheden zijn echter te beperkt. Verder moet het altijd mogelijk zijn om bij onderhandelingen een beroep te doen op opbouwwerkers of andere deskundigen van buiten, zeker als het gaat om de ingewikkelde controle op de exploitatie- en begrotings-systemen.

De informatievoorziening is zeker voor verbetering vatbaar. Openheid en openbaarheid kunnen richtsnoer zijn zonder dat deze de praktijk voor de verhuurder onwerkbaar maken.

De pleitbezorging door de verhuurder is in vele gevallen onzichtbaar voor de bewonersorganisaties. Verhuurders zouden hun sociale doelstellingen meer profileren door een meer zichtbare pleitbezorging en door meer gezamenlijk optreden met de bewonersgroepen naar derden.

2. Vaste procedures

Voor veel zaken ontbreken vaste procedures. Er zijn meestal geen procedures met omschreven termijnen en niveaus via welke bewonersgroepen in beroep kunnen gaan of (de uitgangspunten van) een plan ter discussie kunnen stellen.

Er ontbreken met name duidelijk geschillen- en beroepsprocedures voor het geval er geen overeenstemming wordt bereikt en er conflicten ontstaan. Bij conflicten zoeken de verhuurders de oorzaak daarvan al gauw bij de bewonersgroep die te hoge verwachtingen zou hebben. Wellicht is het adequater om er van uit te gaan dat conflicten er bij horen, maar te bemiddelen zijn. Met name aan de concrete klachtenaandeling van verhuurders is veel te verbeteren.

3. Invloed op overleg

Onderwerpen als de woonlasten en de woonomgeving vallen al gauw buiten het overleg.

Verwijzingen van de verhuurder naar het "buiten onze competentie vallen", zijn nog geen reden om ze niet te bespreken en om niet eventueel gezamenlijk op te treden naar derden, want de problemen die verhuurders en bewoners noemen, geven daar aanleiding toe.

De keuze van de gespreksonderwerpen is in het algemeen geen punt van onderhandeling en het is zinvol om dat er wel expliciet van te maken, zeker omdat uit dit onderzoek blijkt dat in de praktijk de verhuurders het meest de onderwerpen sturen. Het lijkt of de agenda gezamenlijk wordt opgesteld, maar in feite gebeurt dat veel vaker door de verhuurder.

Ook over de spelregels van het overleg zou onderhandeld moeten kunnen worden.

Waarbij in het oog gehouden moet worden dat de regels de belangenbehartiging van de bewoners moeten stimuleren in plaats van beperken, en dit betekent dat er het beste zo weinig mogelijk regels en voorschriften kunnen zijn. Als men al regels en voorschriften stelt aan de bewonersgroepen dan is het zinvol om dat te doen over de manier waarop de groepen overleg hebben met de achterban.

4. Serieuze onderhandelingspartner

Uit het onderzoek blijkt dat in de praktijk lang niet alle voorwaarden zijn gerealiseerd waardoor bewonersgroepen serieuze onderhandelingspartners kunnen zijn voor verhuurders. Om zich ook werkelijk als onderhandelingspartner te kunnen opstellen is nodig: een goed geoliede organisatie op complex- en stedelijk niveau, een goed contact van de bewonersgroepen met de achterban zodat men weet waarover en met welke marges er te onderhandelen valt, zicht op alternatieven e.d.

Hierin ligt natuurlijk in de eerste plaats een taak voor bewonersgroepen en hun ondersteuners, maar ook verhuurders hebben belang bij een versterking van de organisatie van bewoners en daaraan kunnen zij het nodige bijdragen door financiën en faciliteiten ter beschikking te stellen en door af te zien van regelgeving die de belangenbehartiging van bewonersgroepen belemmert.

5. Vertegenwoordigers binnen de verhuurorganisaties

Bewonersgroepen geven aan meer invloed te willen binnen de verhuurorganisatie, maar de woningbouwverenigingen verwijzen dan al gauw naar de invloed die van oudsher bij de leden, de ledenvergadering en de ledenraad ligt. Bij een kwart van de verhuurders kunnen bewonersgroepen niet vertegenwoordigd zijn binnen de verhuur-

organisatie en dat heeft o.a. te maken het verschil tussen leden van een corporatie en de bewonersgroepen; niet iedere bewoner is automatisch lid en de relatie met een ledenvertegenwoordiging als beroeps- of informatieniveau is niet duidelijk.

De verhuurders lijken bij hun interne democratisering weinig gebruik te maken van de buurtgebondenheid, de activiteiten en de praktijken van bewonersgroepen en het is dan ook noodzakelijk dat de bevoegdheden van bewonersgroepen en de ledenraad duidelijker op elkaar worden afgestemd.

6. Souplesse binnen de verhuurorganisaties

Ondoorzichtigheid en traagheid vormen de meest terugkerende kritiek van bewonersgroepen op verhuurorganisaties. Deze zaken vinden hun oorsprong in de interne organisatie van de verhuurder en daar is wel het een en ander aan te doen.

De besluitvorming in het overleg kan effectiever en sneller verlopen als het mandaat en/of het budget van de aanwezige vertegenwoordigers van de verhuurders uitgebreid worden.

Bureaucratische procedures en automatisering maken de verhuurorganisatie er niet doorzichtiger op voor bewoners. Zij zijn gebaat bij een zo direct mogelijk contact, met zo min mogelijk "ruis" bij het oppakken, vertalen en verhelpen van klachten en andere problemen.

In het onderzoeksverslag wordt betoogd dat de Amsterdamse problemen indicatief zijn voor de rest van het land. Over het algemeen is het vermoedelijk zo dat Amsterdam nog gunstig afsteekt – de verhuurders zijn er minder passief in het geven van informatie en voeren van overleg en de bewonersgroepen hebben meer invloed op de overlegstructuren.

Dat betekent echter geenszins dat de situatie optimaal is. Vandaar dat ruim 80 concrete suggesties voor verbetering worden gedaan die op 11 maart jl. onderwerp van bespreking zijn geweest op een conferentie voor leden van bewonersgroepen en vertegenwoordigers van sociale verhuurders uit Amsterdam.

Het volledige onderzoeksverslag "Betrokken Belangen" is in boekvorm verschenen bij Van Gorcum. Bovenstaande samenvatting van de knelpunten is ontleend aan de congresstukken. ■

Leeuwarder opbouwwerk

Na 21 jarig bestaan: feestje en nieuw beleid

In 1987 bestond het Leeuwarder Opbouwwerk, georganiseerd in het Centraal Orgaan Leeuwarden, 21 jaar.

Volwassen, maar niet te oud om aan de toekomst te denken. Zoals op veel plaatsen is het Leeuwarder opbouwwerk "groot" geworden in de stadsvernieuwing.

In de stadsvernieuwingjaren heeft het COL echter niet alleen gewerkt in en aan oude wijken die verbeterd moesten worden.

Daarnaast werd tevens opbouwwerk gericht voor georganiseerde en te organiseren bevolkingsgroepen die op andere wijze in de knel raakten. Etnische groepen, WAO-ers, werklozen.

Dit leverde diverse aandacht trekkende projecten op, zoals bijv. het project Werk en Welzijn, dat in veel andere plaatsen navolging kreeg. Ook het Fries WAO-beraad mag in dit verband genoemd worden.

Vaak baanbrekend, maar altijd initiatiefrijk werk, mag – op verjaardagen – ook wel eens bij zichzelf stil staan. Maar het COL zou het COL niet zijn als het kader daarvoor niet zou zijn de vraag: welke bevolkingsgroepen raken door nieuwe maatschappelijke ontwikkelingen in de knel? Om die spil, en om de vraag wat het opbouwwerk lokaal aan oplossingen kan bijdragen, draait immers veel meer dan kwesties waarmee gepoogd wordt het opbouwwerk aan de leiband van het "echte welzijn" te krijgen: is het niet beter welzijn te bevorderen met minder geld en meer onderlinge zorgzaamheid, kan het opbouwwerk niet fuseren met het cultureel werk (die werken toch ook in buurten en wijken), en hoort het opbouwwerk niet alleen in buurten en wijken thuis?

Uit een tentoonstelling in het postkantoor wordt duidelijk dat 20 jaar werken vanuit de invalshoek van problemen zoals bewoners die ervaren, leidt tot andere oplossingen dan de officiële "probleemaanpakkers", zoals gemeente, arbeidsbureaus, woningcorporaties voor mogelijk hielden. Behalve die terugblik zou echter vooral aan de toekomst worden gedacht. In november werd een drietal inspirerende avonden georganiseerd, waarop door creatieve sprekers een concreet voorstel kon worden gedaan voor aanpak van een aantal thema's:

- (re)creatieve werkgelegenheid
- consumentenbelangen, lokaal georganiseerd
- vrouwen en sociale (on)zekerheid.

De sprekers was gevraagd plannen te ontwerpen die door direkt probleembetrok-

nen, eventueel in samenwerking met het opbouwwerk, op lokaal niveau, zouden kunnen worden uitgevoerd.

Voor een gemengd samengesteld publiek van externe probleembetrokkenen, werden de plannen enthousiast gepresenteerd.

In het kort hielden de gepresenteerde plannen het volgende in:

(re)creatieve werkgelegenheid; de werkgelegenheid in Leeuwarden is groot. De provincie Friesland wil werkgelegenheid in de recreatie stimuleren. Onder de titel Friesland Park schetste Wil van de Leur de mogelijkheid twee vliegen in één klap te slaan: werkgelegenheid voor werklozen en een verbetering van het recreatie-aanbod. Het opbouwwerk zou als organisatieadviseur goed werk kunnen doen. Het plan werd enthousiast ontvangen. Het COL kreeg nauwelijks de kans het project uit te werken omdat in een ander deel van de provincie door een particulier een soortgelijk park gerealiseerd wordt.

Vrouwen en sociale (on)zekerheid; Martha Reining van het Landelijk Komitee Vrouwen in de Bijstand schetste de hachelijk afhankelijke positie van deze vrouwen. Greet Hettinga, bekend van buurteconomische projecten in Amsterdam Noord, kwam met een energiek verhaal hoe vrouwen middels zelforganisatie werkgelegenheid kunnen scheppen. In meerdere buurtprojecten gaat men aan de slag.

Consumentenbelangen, lokaal georganiseerd; Mevrouw Scholtingshuis, hometechnici, gaf een scala van mogelijkheden aan hoe de consument beter geïnformeerd kan worden. Een specifiek idee bracht zij voor Leeuwarden. Omdat een werkgroep nog doende is met de uitwerking van dat idee, willen we dat nog niet openbaar maken.

De viering van het 21-jarig bestaan van het opbouwwerk leverde in Leeuwarden veel ideeën op.

Brandstof voor het COL, maar een volle tank is alleen goed te gebruiken door een ook in andere opzichten goed werkende motor. Met het aanbrenge van een verkeerd type koppeling (fusie) en bezuinigingen op het onderhoud halen echter ook goede chauffeurs de meet niet.

Arend de Groot. ■

Met beide benen op de grond

In het kader van een landelijk onderzoek onder opbouwwerkinstellingen bracht de steekproef de onderzoeker ook in Huizen. De woordvoerder van de St. Samenlevingsopbouw aldaar verhaalde meer interessante ervaringen en ideeën dan paste in het keurslijf van dat onderzoek. Besloten werd eens terug te komen om met een interview de Huizer aanpak te presenteren.

Eerst enige achtergrondgegevens. Huizen heeft een samenstelling van de gemeenteraad waarin geen van de partijen een meerderheid heeft en vele coalities tot die meerderheid kunnen leiden (7 CDA, 6 PvdA, 6 VVD, 2 D'66, 1 Chr. Dem. Huizen, 1 RPF, 1 GVP, 1 SGP, 1 Links Huizen.) B & W is samengesteld uit 2 CDA, 2 VVD, 1 PvdA.

Het opbouwwerk in Huizen is begonnen in 1977. De gemeente, een groeikern, wenste voor de nieuwbouw een inspraakcoördinator. In een jaar tijd gebeurden er toen zoveel goede zaken dat ook voor het oude dorp een opbouwwerker werd aangesteld. Inmiddels is de groeitaak nagenoeg voltooid (van 28.000 kwam Huizen op een inwonertal van 41.000) en kwam de functie van het opbouwwerk ter discussie. Mede doordat het opbouwwerk tijdig de bakens verzette, dus inhoudelijk andere terreinen aangepakt had, vond slechts reductie op apparaatskosten plaats. Er is nu nog altijd 60 uur opbouwwerk, vervuld door Kees van Tol en John van der Woude, beiden van het eerste uur, zij het dat de laatste eerst in buurgemeente Blaricum werkte. Als werkgever fungeert de St. Hilversumse Gemeenschap, waaraan de twee functionarissen zijn "aangehaakt". Beiden namen deel aan dit interview.

In welke mate is de geschiedenis van het werk bepalend voor wat er thans gebeurt?

Kenmerkend voor veel van wat we doen is, dat het geplaatst moet worden in de context van het groeikernenbeleid. Kort gezegd: er was niets in de stad, we moesten alles van de grond trekken. We hebben veel voorzieningen mee helpen realiseren. Belangrijke beslissing, zo'n 10 jaar geleden al genomen, was het principe dat we niet accommodatiegebonden wilden werken. Je wordt dan te veel vastgepind op de sociaal-culturele taken. Dat soort activiteiten zijn zinnig en nodig, maar horen in een buurthuis met agogische krachten. Wij blijven "vliegende keeps", opererend in het gebied van opzetten, adviseren, wegwezen en weer beschikbaar zijn voor nieuwe voorzieningencreatie of belangenondersteuning.

Hoe hebben jullie de "3 grote plagen" doorstaan: welzijnsplanning, bezuiniging, fuseren?

Zoals gezegd, we hebben een kwart van organisatie- en activiteitenkosten in moeten leveren. Dit is ogenschijnlijk een adertaling, maar het valt mee omdat de inspraakbegeleiding door het aflopen van de groeikernentaak ook afgenomen is. Tot heden staat de onafhankelijke positie niet ter discussie, maar wat niet is kan komen. Tevens is de welzijnsplanning voor ons juist een uitdaging geweest om te laten zien wat de waarde is van zelfstandig opbouwwerk. Wij zijn op een vijftal manieren betrokken in de planning. We adviseren de gemeentelijke plancommissie; we adviseren de particulier initiatief organisaties over het conceptadvies; we adviseren het ambtelijk apparaat; we organiseren de inspraak op het uiteindelijke voorstel; tenslotte zijn we zelf object van planning.

Die taakstelling in de welzijnsplanning is niet alleen een relatief invloedrijke, maar tevens een zeer kwetsbare. Hoe maak je zoiets waar?

Tja, in principe gaan we niet anders te werk dan bij de andere activiteiten uit ons pakket. We stellen ons altijd op als extern deskundige en nimmer als belangenbehartiger. We kiezen geen partij, doch proberen de argumentatie van onze cliënten aan te scherpen. We stellen ons dus ook niet plaatsvervangend op voor de instellingen, maar proberen door informatie zoveel mogelijk inzicht over en weer tot stand te brengen.

Bij dit alles is de essentiële kwestie wat je deskundigheid is. Die is, dat je je direct afvraagt wat de vraag is die je voorgeschooteld krijgt. Vragen zijn dikwijls van verschillende orde. Een vraag van de overheid is anders dan van instellingen of bewoners. Een planningsorgaan is primair geïnteresseerd in samenhang. Instellingen daarentegen in het eigen belang. Vervolgens biedt je subsidietechnisch, procedureel en soms ook juridisch advies om de eenmaal scherp afgebakende vraag te beantwoorden.

Tenslotte, als er tegengestelde belangen aan de orde zijn, dan verdelen we over ons tweeën de opponerende groepen.

Wijkt jullie activiteitenpakket af van een doorsnee instelling voor opbouwwerk?

Nee, we werken op terreinen als ruimtelijke ordening, woonlasten, milieu, verkeer, voorzieningen voor speciale groeperingen als ouderen, jongeren en minderheden. Het "eigene" zit 'm misschien in het organiseren van informatie-avonden voor nieuw gekomen bewoners of het geven van

informatie aan allerlei organisaties over nieuwe ontwikkelingen op het gebied van sociale wetgeving en belastingen; verder haken we aan bij de culturele tradities in het oude dorp (promotiedagen, klederdrachten, musea); en we adviseren o.a. een winkeliersvereniging of de sportraad.

Kun je nog iets meer zeggen over je werkwijze?

Allereerst: wij vinden dat het primaire doel van samenlevingsopbouw niet is het bewustzijn van de cliënten te vergroten of tijdens de opdracht de cliënt allerlei vaardigheden bij te brengen. We werken dus nooit met een verborgen agenda in de zin dat we iets anders, iets meer willen bereiken dan de resultaten waarvoor de cliënt en wij intekenen. We bakenen altijd heel scherp in tijd en verantwoordelijkheden af, in het kader van de aan ons gestelde vragen. Voorop staat bij ons het taakgerichte werken.

Wanneer desalniettemin lering plaats vindt, is dat mooi meegenomen. Om een voorbeeld te geven: de kwalitatieve verandering van het bewustzijn bij ruimtelijke ordening zit o.i. eerder in het feit dat de cliënten gaandeweg snappen hoe procedures en plannen in elkaar zitten en weten via welke kanalen welke brief te schrijven, dan dat we aan politieke vorming of partijpolitieke beïnvloeding doen.

Jullie zijn dus duidelijk geen "volksopvoeders te velde"?

Nee, en daar moet je heel duidelijk in zijn. Heel snel gaat anders een dubbelheid je werk overheersen. Je wordt in een bepaalde hoek geplaatst, krijgt een etiket op, waardoor je niet meer aanspreekbaar bent voor sommige groepen burgers. Je verliest er samenwerkingsmogelijkheden door. Een volgende stap is dat je je gaat mengen in de plaatselijke politiek en zo wordt je partij(dig). En dan kun je het wel vergeten. Een opbouwwerkinstelling is dan al gauw eerder speelbal dan spelbepaler. Een van de redenen waarom het opbouwwerk hier nog altijd zit, veel gevraagd wordt en effectief is, zit hem in de acceptabiliteit voor alle politieke partijen. In principe kunnen VVD'ers ook een beroep doen op ons. Opbouwwerk hoort zich niet te verenigen tot louter "linkse kringen". Als we in de praktijk meer te maken hebben met linkse politieke partijen, dan komt dat doordat deze net als wij, meer gericht zijn op samenlevingsverandering. Overigens, ook in Huizen hangt veel van individuen af en gaan stellingnames soms dwars door de politieke partijen heen.

In het opbouwwerk is dus geen plaats voor een educatieve component?

Zo mag je het niet stellen. Ook wij organiseren regelmatig een cursusaanbod als we merken dat een bepaald type vraag telkens terugkomt. En altijd willen we heel duidelijk inzicht in processen verschaffen, zonder dat kan het niet. Maar nogmaals: we worden ingehuurd op grond van onze kwaliteiten en deskundigheden om iets te doen wat de cliënten zelf niet kunnen. Daarom is zelfwerkzaamheid nooit een doel op zich.

Begrijp ik het goed dat jullie zeggen: het opbouwwerk is er voor iedere groep burgers die iets wil veranderen in de samenleving?

Ja, daarin gaan we heel ver. De enige uitzondering die wij – overigens in volle overtuiging – hebben doorgevoerd, is het weigeren van een fascistische organisatie die om steun vroeg.

In de praktijk zijn het vooral kleine organisaties, met geen of weinig beroepskrachten die een beroep op ons doen. Niet een speciale categorie, buurt of instantie.

Maar als puntje bij paaltje komt wie profiteren in Huizen nu vooral van jullie?

De gemeentelijke overheid, instellingen en actieve burgers. Als je naar de mensen kijkt aan wie deze service wordt geboden, dan zijn dat niet met name de zwakkeren in de samenleving. We zijn er in principe voor ieder en dan maakt het actieve, bewuste segment eerder gebruik van je. Overigens: onderschat onze werking naar de doelgroep die jij bedoelt niet. We ondersteunen een cliëntorganisatie van uitkeringsgerechtigden; we hebben veel pleit bezorgd voor minderheden en we hebben met succes (via vrouwenorganisaties, verkeersproblemen in de buurt en huurlastencomités) de minder draagkrachtigen bereikt.

Toch, een centraal idee van welzijnswerk is dat de inspanningen gericht moeten zijn op verheffing van het lot van de maatschappelijk achtergestelden. Recent nog formuleerde dir-gen. Richelle de opvang van de zwakkere als primaire missie van VVC – en impliciet van zijn subsidiesector.

Als je het zo stelt hebben we moeite met je vraagstelling. Gek genoeg voelen we ons in de verdediging gedrukt, daarom zullen we het nog eens heel duidelijk stellen. In de eerste plaats, het is onzin en de dood in de pot om opbouwwerk te verenigen tot de charitasgedachte. Altijd is er een tweede stroom geweest: het verbeteren, moderniseren van de gehele samenleving ter plekke in participatie, planning en institutionele samenwerking. Een strategie die één

van beide bronnen afsnijdt, werkt niet. Ook wij doen dat niet.

Voorts, een ander bereik is voor ons eerder een vraagstuk van praktische orde, dan van inhoudelijke. Wij gaan in op vragen die ons gesteld worden. Ongevraagd advies, langlopende bewustwordingsprocessen, het werkt – in ieder geval hier – niet. Ook de cliënten uit de zwakkere segmenten van de samenleving krijgen in principe alle aandacht zodra ze met een te hanteren vraag komen. En bij concurrentie van tijd zelfs voorrang, want sommige van de andere groepen die we ondersteunen, beschikken reeds over uitstekende lobbykanalen.

Die principiële inzetbaarheid voor elkeen brengt natuurlijk wel eens groepen en doelstellingen met zich mee waar je diep in je hart niet achter staat. Hoe los je dat op? Je kunt toch immers zonder overtuiging of identificatie dit vak niet uitoefenen?

Inderdaad, er zijn wel eens acties of groepen waar we persoonlijk, politiek gesproken niet achter staan. In de loop der jaren blijkt de simpelste oplossing dan: splits jezelf. Ga uit van de gedachte: "ik sta voor deze werkopdracht en mijn persoonlijke mening moet ik maar opzij schuiven, want die is nu een handicap".

In ons werk staat niet het realiseren van politieke idealen voorop, dat doen we in de vrije tijd. Bovendien, waarom moet binnen het welzijnswerk het betere toch altijd de vijand van het goede zijn. Bij elk vak hoort corvee. Een kok moet koken naar wat de prijslijst kan trekken, een architect bouwen met een onmogelijk program van eisen, ambtenaren, politici sluiten dagelijks compromissen tussen hun idealen en de werkelijkheid.

Goed, laten we dan ophouden met elkaar calvinistisch de maat te nemen, maar dat neemt niet weg dat ik me langzamerhand toch afvraag op wat voor uitgangspunten jullie je werk baseren. Want je maakt me niet wijs dat je dit zonder ideologie of een reeks samenhangende waarden doet.

Gisteren hebben we ter gelegenheid van je komst daar nog eens over gebrainstormd. We kunnen ons werk verhelderen langs de volgende lijnen: Opbouwwerk bestaat bij de gratie van maatschappelijke veranderingen en de spanningen die deze oproepen. Burgers en instellingen vormen tezamen een maatschappelijk bewustzijn en zijn in veel gevallen de bakermat van deze veranderingen. De (lokale) politiek en bijbehorende bestuursapparaten zijn over het algemeen volgend. Of ook meer geïnteresseerd in hun eigen beheersprioriteiten dan in versterking en uitbreiding van die maatschappelijke verandering. Openbaar

bestuurders tenslotte staat ook primair het algemeen belang voor ogen en niet het specifieke deelbelang van een groepering.

Ja, maar wat heeft dit met opbouwwerk te maken?

Het opbouwwerk staat in dat spanningsveld van deelbelangen en toko's. We horen op de hoogte te zijn van die dynamiek en deze desgevraagd te versterken. We hebben een signalerings- en katalysatorfunctie.

Jullie zijn dus de motor van de sociale verandering in Huizen?

Neen, neen, neen.

Samenlevingsopbouwinstellingen vormen niet een macht die politieke verandering kan bewerkstelligen. Daartoe ontbreekt ten enenmale de legitimatie en instrumentering. Het draagvlak en doorgaans het initiatief van de veranderingen ligt bij maatschappelijke groeperingen en instellingen. Zij moeten de veranderingen realiseren met de overheidsapparaten (of bedrijfsleven in voorkomende gevallen). Het opbouwwerk opereert in dat web van weerstanden, veranderingen en relaties.

Wat is dan jullie inbreng hierbij?

Wij faciliteren de discussie. We gaan er vanuit dat de ontwikkeling van de lokale samenleving het best gediend wordt met het uitkristalliseren van de belangen die zich hebben aangediend. De argumentatie van de partijen moet zo helder mogelijk op tafel komen. De afwegingen van de tegengestelde argumenten moeten zo volledig mogelijk geschieden. Dat is de rol van "advocaat" die we spelen. Wij scherpen argumenten aan, wij zoeken wegen en procedures om het doel te bereiken.

Is dan niet wat dun, zo louter procesmatig wat vuurtjes aanwakkeren?

Wat ben je toch sceptisch. In de eerste plaats, deze ondersteuning heeft op lange termijn bestaansrecht en wordt in brede kringen op prijs gesteld. En het is ook niet makkelijk, je moet goed kunnen analyseren en overtuigen. Maar essentieel zit de meerwaarde in het doorlichten van het probleem in financieeltechnische en juridische zin. Onze kracht is gebaseerd op het toevoegen van deze expertises aan een project. Door onszelf of door ingehuurde of geraadpleegde specialisten. En niet op een wollig, politiek verhaal over hoe het inkomen in Huizen of de macht in Nederland verdeeld zou moeten zijn.

Maar opnieuw: met wie identificeer je je dan of wie vormt je achterban?

Onze beroepsmatige identificatie ligt meer bij het goed verlopen van de besluitvorming, het zuiver afwikkelen van procedures en het kritisch volgen van het beleid, dan bij deze of gene groepering. Moet je je altijd met een groepering of beweging identificeren? Maar als je dan in termen van achterban wilt spreken, dan is dat het geheel van groeperingen die een beroep op ons doen en de bevolkingslagen die daar achter staan. Het verenigingsleven, milieuactivisten, bewoners en tientallen andere samenlevingsverbanden in Huizen.

Kun je iets meer vertellen over dat aspect van juridisering. In hoeverre speelt het doelgericht hanteren van wet en recht een rol in jullie werk?

Als je veranderingen wilt, dan spelen die zich ook af op het terrein van juridische (on)mogelijkheden. Als een plan politiek niet haalbaar is dan adviseren we dikwijls de juridische weg te volgen. Omdat je op juridisch niveau dingen kunt bereiken die noch via de politieke route noch via de agogische route haalbaar zijn. Als het gaat om ruimtelijke ordening en milieuzaken bijvoorbeeld zijn juridische procedures niet onbekend bij het opbouwwerk. Dus beroep aantekenen tegen bestemmingsplannen e.d. Een ander voorbeeld: wij ondersteunen een Centraal Wonen project. Toen men ons daarvoor vroeg, zijn wij direct naar een advocatenbureau gestapt met het verzoek om mee te doen. Het project enerzijds en de regelgeving anderzijds zitten bestuurstechnisch en juridisch zo ingewikkeld in elkaar, dat wij het Huizer plan moeilijk zien in te passen in de VROM-eisen. Er zullen allerlei zaken van te voren getoetst moeten worden op hun juridische mogelijkheden. En ze deden mee.

Maar kost dat niet veel geld?

Het is weinig bekend, maar ook stichtingen kunnen – op grond van een bewijs van onvermogen – een toevoeging van een pro deo advocaat krijgen.

Op welke andere terreinen zien jullie scoringskansen voor de juridische lijn?

Het menskracht- en subsidiëringshoofdstuk van welzijnsinstellingen. Aan vrijwilligers en personeel met tijdelijke contracten zit veel vast, waar men dikwijls geen weet van heeft (o.a. verzekeringen/vergoedingen). Wij hebben hierover een cursus belegd. Of neem de wens tot uitbreiding van personeel van een instelling. Eerst wordt dat politiek gespeeld, met lobby en al. Maar dat lukt soms niet. Je kunt adviseren een brief te schrijven waarop een negatieve beschikking – met bepaalde argumentatie – valt te verwachten. Met die beschikking stap je

naar de AROB rechter. De gemeente kan nl. op dezelfde beleidsgronden een andere instelling wel personeelsuitbreiding hebben gegeven. De AROB rechter kan dan de instelling in het gelijk stellen en dan zal de gemeente overstag moeten gaan. Gelijke monniken, gelijke kappen.

Neemt de politiek of het apparaat het jullie niet kwalijk dat ze meer dan eens onderuit gehaald worden?

Wij hebben niet het imago van de club die bij voorbaat dwars gaat liggen. We hebben in de loop der jaren over weten te brengen dat wij projecten in het begin al op mogelijke oplossingen/argumentaties juridisch laten toetsen. Ambtenaren doen dat zelf ook, intern is er altijd een juridische afdeling op een redelijk groot gemeentehuis. Bij de politici ligt het iets moeilijker. Het is voor hen lastig zo teruggefloten te worden. Maar de ambtenaren stellen zich dikwijls de vraag: hebben die jongens van het opbouwwerk gewoon gelijk met hun onderbouwing. De ambtenaren en toch ook politici zien deze – o.a. juridische weerstand – als uiteindelijk bevorderend voor de kwaliteit van hun openbaar bestuur.

Jullie objectieve positie geeft relatief veel armslag: een afstandelijk stichtingsbestuur, geen dominantie van één politieke partij, geen inbedding in accommodatiegebonden sociaalcultureel werk. Dat zo zijnde, hoe overdraagbaar is jullie aanpak eigenlijk naar andere settings?

Het is waar dat de geschiedenis en de politieke constellatie ons relatief veel manoeuvreerruimte hebben geboden. Maar die moet je wel gebruiken. Je moet je toch constant waarmaken. De volgende essenties lijken ons elders bruikbaar:

- fixeer je niet teveel op 1 of 2 terreinen, groeperingen, actieaanpakken;
- wees immer aanspreekbaar voor iedereen, bouw een zo breed mogelijk stelsel van relaties op;
- let niet alleen op agogische kwaliteiten van sollicitanten, maar ook op hun vermogen zaken financieel-technisch en juridisch uit te zoeken of te laten uitzoeken; preferer all-rounders;
- zorg ervoor in discussies altijd elementen toe te voegen die nog niet aan de orde zijn geweest; je meerwaarde zit in het creëren van openingen;
- zolang je er in slaagt meer extern geld naar je werkgebied te sluisen (extra rijks-subsidie bijvoorbeeld) dan je kost, dan blijf je de moeite "waard";
- schakel even snel juridische expertise in, als je gewend bent te doen met bouwkundigen in de stadsvernieuwing of met financiële experts voor de geldelijke aspecten van het werk.

Dr. H. Broekman.

Het ontwerpen van bestaande wijken, een uitdaging

De verpaupering van het woon- en leefklimaat in een aantal naoorlogse wijken, maar ook de dreigende grootscheepse kapitaalvernietiging aldaar vragen al langere tijd om indringende aandacht.

Het probleem zit zelden in de kwaliteit van de betreffende woongebouwen zelf. Die zijn meestal redelijk modern en comfortabel. Hetzelfde kan worden gezegd van de woonomgeving. Het sleutelen aan die twee componenten leidt dan ook zelden tot echte oplossingen.

De samenhangende factoren die een echte verbetering in de weg staan, zijn dan ook andere, te weten:

- het verticale stedenbouwkundig concept (hoogbouw) en de fixatie op de (mono-)functie "wonen";
- een ruime woningmarkt ter plaatse, waardoor een werkelijke keuze gemaakt kan worden door de "woonconsument" tussen verticaal en horizontaal wonen;
- de "pull and push-mix" in de besluitvorming van zowel de individuele huurders als de institutionele verhuurders, die als constante uitkomst heeft een vertrekoverschot van de meer "burgerlijke" huurders en snel toenemende stigmatisering van het complex.

Woningcorporaties die met dergelijke complexen zitten, zien door wegvallende inkomsten (leegstand) en toenemende uitgaven (reparatie en onderhoud, surveillance, "promotion" en "windowdressing", onderzoeken, plannen maken en uitproberen) zich geconfronteerd met enorme verliezen, die in een aantal gevallen tot op de rand van een bankroet leiden.

Huurderscomitees, bewonersorganisaties en ondersteunend opbouwwerk staan gegeven leegstand, vandalisme door bewoners - belangentegenstellingen tussen groepen bewoners al evenzeer voor (sociale) faillissementsvraagstukken: zelden of nooit kunnen zij derhalve breed gedragen en met gespreide actieve steun onderbouwde oplossingen aandragen.

Een directe vergelijking met de "oude wijken"-problematiek: "Samen één tegen afbraak en verkrotting" valt dan ook nauwelijks te maken.

In dat licht is het dan ook niet verwonderlijk dat de "uitkomst in onmacht" voor alle betrokken instanties en groepen gelegen lijkt in het credo: "afbraak".

Het uitsnijden van het probleem-complex betekent in die visie zowel een radicale stop op ondragelijke exploitatie-verliezen,

alsook een einde aan de uitzaaing van al even onverdragelijke sociale effecten van de bestaande situatie.

In de publiciteit wordt dan ook toenemend indringend (o.m. door de Nationale Woningraad, maar ook door bewoners-representanten en corporaties) op de effectiviteit van deze oplossing gewezen.

Daarbij valt op dat (zelfs) die oplossing alleen mogelijk is, indien en voorzover van Rijkswegesubstantieel in de voorgenomen sloop geïnvesteerd wordt. En aangezien het hier niet een enkel buitenissig geval betreft, maar tientallen wijken, c.q. complexen in het hele land, gaat het bij de zich geleidelijk groeiperende "slooplobby" niet slechts om enkele tientallen miljoenen guldens.

Gegeven de sociaal-economische en politieke situatie is het weinig voor de hand liggend dat de Rijksoverheid "happig" is op precedënten.

Op haar beurt kan die beduchtheid van de Rijksoverheid tegenover een (vermoed toenemende) afbraak lobby tot een minstens zo kostbare duurzame niet-besluitvorming leiden.

Er is dus alle reden om een dergelijke "pat-stelling" te vermijden. Zowel macro gezien als vanuit de (opgestelde) microbelangen.

Een dergelijke vaststelling dreigt evenwel uit te monden in een genuanceerd, maar weinig effectief in- en uitpraten over een "zorgvuldige diagnostiek".

De ontwikkeling van criteria moet dan een antwoord bieden op de vraag of en wanneer met Rijkssteun tot sloop kan worden overgegaan.

Het lijkt immers geen twijfel dat er gevallen zijn waarin de sloop diagnose keihard gesteld kan worden (zoals bijv. meer dan tien jaar geleden m.b.t. de Linnaeusstraat e.o. in Leeuwarden). En het hebben van criteria vermijdt tenminste een situatie waarin vanuit de - immer voor-gegeven - financiële belangen het Rijk per definitie "nee" tegen sloop zegt, terwijl de corporatiewereld toenemend sneller "ja" tegen afbraak zegt.

Maar indachtig de (redelijkerwijs te vermoeden) omvang van het vraagstuk en de al gesignaleerde sociaal-economische en politieke setting biedt het ontwikkelen van criteria in "sloop-perspectief" geen afdoende soelaas.

Bovendien kan men zich nog de vraag stellen of vernietiging als zodanig niet een te beperkt antwoordrepertoire vormt. De strijd tegen de afbraak van oude wijken nog vers in het geheugen en idem de roep om "recycling" op tal van andere terreinen maken het plausibel ook een meer positieve diagnostiek over de (on-)waarde van deze complexen te verkennen.

Uit een viertal regionale conferenties met opbouwwerkers, werkzaam in dergelijke wijken, resulteerde het prikkelende adagium: "het ontwerpen van bestaande wijken". Een dergelijke formulering van het vraagstuk houdt een positieve uitdaging in zich vervat aan vele disciplines en instanties.

Kan de "determination-mix", die kennelijk tot een onontkoombare negatieve spiraal werking aanleiding geeft, niet zodanig gewijzigd en beïnvloed worden dat een positieve spiraal-werking intreedt?

Evident is dat de (stede)bouwkundige en bestemmings-juridische fixatie op de (mono-)functie "wonen", inventieve oplossingen in de weg staat. Even relevant lijkt het vast te stellen dat (sluipende) processen die tot geaccumuleerde materiële en immateriële kosten leiden en fuik-werking hebben in de zin van afnemende alternatieven.

Niet zonder grond aannemend dat de betreffende woongebieden inmiddels voornamelijk sociaal-economisch zwakke groepen huisvesten, zijn met dit al de ingrediënten gegeven voor de uitdaging: "het ontwerpen van bestaande wijken".

In globale termen bestaat die uitdaging uit dimensies als:

- het materieel en herkenbaar introduceren van kleinschaligheid in de voor-gegeven grootschaligheid (horizontaliteit invlechten in verticaliteit);
- het omzetten van mono-functionaliteit (wonen) in multifunctionaliteit (wonen, werken, recreëren);
- de mens(en) toelaten als omgevings-schepper in een milieu, dat zijn primaire vormgeving kreeg zonder (vitale) vormgevende invloed van mensen.

Het op deze wijze formuleren van het vraagstuk impliceert dat er gans andere routes zijn dan een noodlottige, tot (al dan niet gehonoreerde) afbraak-opties leidende spiraalwerking.

Het "ontwerpen van bestaande wijken" in bovengestelde zin sluit eventuele sloopdiagnoses niet uit, maar plaatst die wel in een veel breder perspectieven-context. Afgezien van de al eerder besproken facetten die voor een dergelijke benadering pleiten, is er een zwaarwegende financieel-economische overweging.

Tal van de onderhavige complexen zijn in financieel opzicht nog niet afgeschreven en hebben in dit opzicht nog 5 tot 10 jaar te gaan. Dat gegeven maakt het des te interessanter alternatieven te ontwikkelen, die in de betreffende periode tenminste bijdragen tot een verlies-reductie en zo mogelijk

nog verder reikende toekomst-waarde hebben.

Het is binnen dat hierboven geschetste perspectief geweest dat het Landelijk Platform Opbouwwerk voorhands één concreet initiatief genomen heeft en voorgesteld binnen enkele steden en organisaties. Indachtig de taakstelling van het opbouwwerk werden daarbij enkele andere oogmerken betrokken, t.w.:

- doorbreking van de toenemende immobilisering van de laagste inkomensgroepen
- flexibilisering van de volkshuisvesting
- bevorderen van bedrijvigheid en werkgelegenheid bij de betreffende groepen.

Een en ander heeft concreet vorm gekregen in het project "Sotelbedrijven" dat zich ten doel stelt een (voorhands bescheiden) keten van "very low budget" hotels op coöperatieve grondslag te realiseren en daartoe (delen van) leegstaande of met leegloop bedreigde flatgebouwen te benutten.

Binnen de hierboven gegeven bredere beschouwing over het "ontwerpen van bestaande wijken" zal een Sotel-vestiging lang niet altijd passend en mogelijk zijn. Binnen het bredere vraagstuk van de naoorlogse wijken is "Sotel" dan ook slechts een exemplaar, een voorbeeld van een van de mogelijke concretisering van het "ontwerpen van bestaande wijken".

Wil van de Leur.

N.B.: Voor geïnteresseerden volgt hierna een beknopte projektnotitie inzake "Sotelbedrijven". In een onlangs met vertegenwoordigers van de gemeentebesturen van Den Helder en Leeuwarden en een aantal particuliere initiatieforganisaties gehouden vergadering werd o.m. besloten tot het publiceren van de tot dan toe steeds in beperkte kring getoetste en bijgestelde projectvoorstellen. Behalve de principe bereidheid van de genoemde gemeenten zijn er inmiddels ook met andere lokaties contacten gelegd.

De Haagse Hogere Hotelschool voert momenteel een markt-onderzoek uit.

De complete "Sotel-documentatie" die behalve de basistekst ook een uitgewerkte franchise-overeenkomst omvat en statuten voor lokale/regionale exploitatie coöperaties is à raison van f 12,- (incl. porto) te bestellen bij het Landelijk Platform Opbouwwerk, tel. 070-521354.

Het voornemen van het Landelijk Samenwerkingsverband Sotelbedrijven is om in eerste aanleg 4 tot 7 landelijk gespreide vestigingen en aansluiting mogelijk te maken.

''Sotel-bedrijven'', een initiatief met perspectief

Het ''Sotel'' staat voor een specifieke vorm van sociale hotellerie. De naam ''Sotel'' is samengesteld uit lettergrepen van de woorden ''sociaal hotel''. En is in die zin vergelijkbaar met verwante woorden als ''Motel'' en ''Botel''. Waarbij het eerste onderdakverschaffing aan autoverkeer koppelt en de tweede een hotelbedrijf op een boot aangeeft.

Een sociaal hotel is in zoverre niets nieuws, dat er meer voorbeelden – van soms hoge leeftijd – zijn aan te wijzen. Te denken valt aan de logies verstrekking aan daklozen, maar ook aan het jeugdherberg-wezen, dat zich toenemend in de richting van een goedkoop (jeugd)hotel ontwikkelt.

Het ''Sotel'' is in zoverre wel iets nieuws, omdat het door de koppeling van een aantal maatschappelijke vraagstukken meerzijdig werkzame oplossingen voor meerdere problemen tegelijk wil bieden. Bovendien is het nieuw omdat mikt het op specifieke sociale markt-segmenten.

De motivering m.b.t. het in samenhang oplossen van een aantal maatschappelijke vraagstukken, c.q. de sociale markt-segment keuze, zal verderop uitgebreid aan de orde komen. Voor de duidelijkheid wordt hieronder eerst een beknopt profiel van het ''Sotel'' gegeven.

Lokatie:

Het ''Sotel'' is gelegen in een met verpaupering bedreigde naoorlogse wijk en omvat 3 à 4 van de bovenste verdiepingen van een (hoogbouw-)flat met grote leegstand.

Inrichting:

De ''began grond'' van de ''Sotel''-verdiepingen (dus bijv. 8-hoog in het flatgebouw), heeft een afzonderlijke toegang en receptieruimte. Diezelfde verdieping kent voorts:

- een conferentieruimte annex counter die voorziet in de mogelijkheid dat groepen (in eigen beheer) eenvoudige consumpties kunnen bewaren, gereed maken en gebruiken.
- een kleinere recreatie-ruimte voor (individuele) gasten, die medelogeerdters willen zien.

Tevens bevindt zich op deze verdieping de woning van de ''Sotel''-bedrijfsleider. De resterende woningen/flat-appartementen op deze verdieping en op alle andere bij het ''Sotel'' behorende verdiepin-

gen blijven ''intact'' voor verhuur t.b.v. logies.

Eigendom en exploitatie:

De eigendom van het ''appartementencomplex'' dat onderdeel uitmaakt van het al beschreven flat-gebouw blijft onveranderd berusten bij de eigenaresse. Welhaast zeker dus een woningbouwcorporatie.

De exploitatie is in handen van een exploitatie-coöperatie, bestaande uit belanghebbende wijkorganisaties in de wijk van vestiging enerzijds en representanten van belanghebbende (groot-)gebruikers anderzijds.

De exploitatie-vrijheid van de coöperatie kent overigens een zekere begrenzing vanwege de omstandigheid dat zij de ''Sotel''-formule slechts kan en mag benutten, omdat ze franchise-nemer van het concept is. Het franchise-contract omvat nadrukkelijk bepalingen omtrent:

- de rechten en plichten van de franchise-gever en -nemer;
- de aard van het ''Sotel''-bedrijf en de uitvoering ervan;
- de te voeren (gast-)huisstijl.

Deze opzet heeft o.m. als oogmerk:

- reductie van ''trial and error'';
- uitwisselingsmogelijkheden met de andere leden van de ''Sotelketen'' en gemeenschappelijke promotie-activiteiten;
- ondersteuning bij de bedrijfsvoering vanuit de franchise-gever (o.m. ook m.b.t. ''marketing'');
- voldoende structurering te bieden om de lokale exploitatie-coöperatie te wapenen tegen pressies die tot branche-vervaging, c.q. al te ad hoc bepaalde bedrijfsvoering leiden.

Aangaande de werkgelegenheid die het ''Sotel'' in beperkte mate biedt, wordt hier volstaan met de opmerking dat een belangrijke premisse is, dat die toevalt aan in de wijk woonachtige herintredende arbeidsongeschikten, vrouwen en langdurig werkloze jongeren.

Aangaande inrichting van het ''Sotel'' wordt hier volstaan met de opmerking dat hierbij veel initiatief-ruimte voor de exploitatie-coöperatie aanwezig is, teneinde (met het oog op de werkgelegenheid, de beoogde dienstverlening en het exploitatie-resultaat) zo doelmatig mogelijk tot een verantwoorde inrichting te komen.

Markt-segment: welke arrangementen

De vestiging van het ''Sotel'' in een flatgebouw zou aanleiding kunnen geven tot het misverstand dat één van de beoogde dienstverleningen wordt gevormd door het

bieden van tijdelijke vervangende huisvesting voor langere perioden. Hoewel over grens-situaties niet op voorhand uitspraken gedaan kunnen worden, ligt hier in ieder geval geen taak.

De kern-activiteiten van het "Sotel" zijn:

- het bieden van zeer voordelige overnachtings- en conferentie-faciliteiten voor conferenties, c.q. meerdaagse vergaderingen van m.n. uitkeringsgerechtigden organisaties;
- het bieden van goedkope logies-faciliteiten bij (uitwisselings-)bezoeken van bewonersorganisaties, e.d.;
- het bieden van goedkope logies-faciliteiten voor individuen en gezinnen die zich duurdere accommodatie niet kunnen veroorloven.

Bij deze tweede mogelijkheid valt te denken aan:

- bv. bejaarden die enkele dagen een stad/streek willen bezoeken (waar ze vroeger bijvoorbeeld gewoond en gewerkt hebben);
- bv. individuen of gezinnen die voor bepaalde familie- of andere festiviteiten logies nodig hebben (jubilea, familiefeesten, reünies);
- individuen voor wie het van belang is eens korte tijd uit de eigen woonsituatie weg te zijn, maar zich financieel dit anders niet kunnen veroorloven;
- korte oriëntatie-verblijven voor mensen die zich i.v.m. sollicitaties willen oriënteren op de nieuwe (woon-)stad;
- overnachtingsmogelijkheid voor mensen voor een "verhuizingsnacht";
- enkele nachten en dagen verblijf voor mensen die nog herstellend zijn en daartoe niet in een rustige thuissituatie terecht kunnen;
- low-budget-faciliteit voor buitenlandse bezoekers.

Overigens zal in de ontwikkelingsfase zekere "pakket"-verandering mogelijk moeten zijn, mede afhankelijk van (nieuwe) ideeën en regionale verschillen. Daarbij blijft voorop staan dat de kern-activiteiten uitsluitend een normale hotel-functie betreffen, zij het op zo goedkoop mogelijke basis.

Het "Sotel" en de daarin ondergebrachte kern-activiteiten hebben enkele nadrukkelijk beoogde neven-effecten. De belangrijkste daarvan zijn:

- verruiming van de effectieve mobiliteitsmogelijkheden voor de laagste inkomensgroepen;

- de mogelijkheid voor deze groepen om in georganiseerd verband in eigen beheer een onderneming te voeren;
- het op beperkte schaal creëren van arbeidsplaatsen voor personen die overigens op de arbeidsmarkt kansloos (zouden) zijn; idem het bieden van enkele praktijk-leer-arbeidsplaatsen;
- het introduceren van een bedrijfs-functie in wijken die zich kenmerken door "mono-functionaliteit" (n.b. uitsluitend de woonfunctie kennen);
- het leveren van een effectieve bijdrage aan het leegstandsvraagstuk in deze wijk(en);
- het bijdragen aan het "revitaliseringsproces" in deze wijken door zowel de waarneembare "nieuwe functies" alsook door de inbedding daarvan in de bewoners-organisaties en de wijze van tot standkoming ervan (waarbij zoveel mogelijk de wijk én materieel én qua energie bij betrokken is);
- "last but not least" kan de aldus gerealiseerde introductie van "Sotel" effectmatig ook andere initiatieven genereren in en t.b.v. de wijk als - ook economisch - relevant verband.

Specifieke verantwoordelijkheid voor de woningcorporaties

Voor het welslagen van de voorgenomen onderneming is de inzet van de betrokken woningorganisaties in méér dan een opzicht essentieel.

Dat het aanbieden van "Sotel" aan verpauperde - of met verpaupering bedreigde - complexen met veel leegstand een evident corporatiebelang in het geding brengt, lijkt alleen al uit economische overweging helder.

Er is echter meer inzoverre de woningcorporaties medeverantwoordelijk zijn voor effectief bestaande en toekomstige woon- en leefsituaties.

Daarbij valt vooral te denken aan wijken die qua bouw- en bestemmingsplan-bepalingen "mono-functioneel" op "wonen" gefixeerd zijn en gegeven deze feiten maar uiterst moeizaam en kostbaar een nieuwe toekomst kunnen maken.

Niettemin ligt er een uiterst belangrijke opdracht in het "ontwerpen van bestaande wijken". Het is duidelijk dat "Sotel" in deze een evidente uitdaging vormt.

De bredere historische taakstelling van de woningcorporaties inzake de Volkshuisvesting voor ogen halend, is ook het ideële belang van de volkshuisvestings-institutie evident. Relevant daarbij is dat flexibele, tijdelijke onderdakmogelijkheden een moderne aanvulling op het klassieke repertoire

kunnen vormen. Evenzeer relevant is het bijdragen aldus aan een revitalisering van de betrokken wijksamenleving. Terwijl tenslotte ook de reductie, c.q. minimalisering van exploitatieverliezen op de betrokken complexen meegeteld moet worden.

Noodzakelijk is dat de betrokken corporatie het cruciale onderscheid in "ruimte-verhuur" en het "faciliteren" van de huurder, t.w. de exploitatie-coöperatie goed weten te maken.

Een – mogelijk te vrezende – streven van corporaties om ook op "Sotel"-exploitatie-niveau een dominerende stem te hebben, keert zich tegen de essenties van de "Sotel"-formule.

Dat betekent niet dat de betrokken corporaties zich geheel buiten de exploitatie zouden moeten houden, maar het benadrukt wat dit betreft hun faciliterende rol en betekenis.

De omvang van het "Sotel"-experiment

Het is weinig verkieselijk om te starten met uitsluitend één "Sotel". Een zekere kwantiteit van "Sotels", ook in de aanvangsfase is van meer dan bijkomstig belang. Het geeft niet alleen reliëf aan de al eerder besproken "franchise-formule", maar biedt bovenal (onderling) ijkende en verrijkende mogelijkheden.

Anderzijds dient een al te brede opzet vermeden te worden. Uit oogpunt van beheersbaarheid en onderlinge uitwisseling en ondersteuning lijkt een minimum van vier en een maximum van zeven "Sotels" in de aanvangsfase optimaal.

Investerings- en exploitatiemodellen

Er dient een onderscheid gemaakt te worden tussen de exploitatie van het "Samenwerkingsverband Sotel-bedrijven" enerzijds en die van de concrete vestigingen door de lokale exploitatie-coöperatie anderzijds.

Een nadere uitwerking van het "Samenwerkingsverband Sotel-bedrijven" als service- en samenwerkingsorganisatie en houdster van de formule wordt verderop gegeven. De investeringen en exploitatie-opzetten voor een lokale vestiging vragen nadere uitwerking, die onderdeel uitmaakt van het te ontwikkelen franchise-handboek.

Niettemin tekenen zich uiteraard bepaalde evidenties al op voorhand af.

Zo is het duidelijk dat de ter plaatse betrokken corporatie gehouden is de accommodatie in bouwkundig opzicht aangepast aan de behoeften van de huurster, de Sotel-exploitatie-coöperatie ter plaatse, aan te bieden en ook overigens al datgene te leveren wat bij normaal verhuur usance is.

Relevant is wat de betrokken corporatie

daarnaast nog meer kan en wil doen, gelet op de reductie, c.q. het wegvallen van exploitatieverliezen enerzijds; en gelet ook op de bredere volkshuisvestingsbelangen anderzijds.

Daarnaast liggen er verantwoordelijkheden en mogelijkheden bij andere instanties als gemeentebestuur en GAB.

Ook behoren investeringspremies en faciliteiten voor startende ondernemingen tot de mogelijkheden.

Ten slotte kan een beroep gedaan worden op bepaalde fondsen.

Gegeven de essentiële betekenis van de "very low budget-formule" dient het investeringsniveau zo laag mogelijk te zijn. De investeringen dienen zo laag mogelijk gehouden te worden. Zo zal m.b.t. de meubilering van de appartementen wel gestreefd moeten worden naar nieuw-aanschaffingen, maar dan wel te verwerven zonder kosten of in ieder geval tegen een zo laag mogelijke vergoeding.

Hetzelfde geldt voor andere zaken, zoals het witgoed (koelkasten enz), vitrages en vloerbedekking.

Anders gesteld: de zo laag mogelijk te houden investeringen, zullen voor een behoorlijk deel door de exploitatie-coöperatie op inventieve wijze "vergaard" moeten worden. Sponsoring en fondsen moeten daarbij niet geschuwd worden.

Daarnaast dienen de middelen t.b.v. de exploitatie voor een meerjarige periode verzekerd te zijn. Zoals gezegd dienen deze zaken nader uitgewerkt te worden in het franchise handboek.

Als houders van de "Sotel"-formule zal het "Samenwerkingsverband Sotel-bedrijven" en in haar naam voorhands het Landelijk Platform Opbouwwerk als "Urheber" van de formule allereerst het handboek dienen te ontwikkelen waarin de criteria, beoogde producties, procedures, investerings- en exploitatie-opzetten, service- en controle-instrumenten, prijsstellingen, te voeren huisstijl enz. minitueus worden beschreven en waarin tevens modellen voor de lokale exploitatie-coöperaties en modelcontracten zijn opgenomen.

Dit handboek (losbladig) vormt a.h.w. de leidraad van de onderneming en dient met medewerking van onderscheiden expertises te worden samengesteld.

Simultaan zal evenwel zekerheid moeten ontstaan, dat het minimum aantal participanten in gespreide lokaties voorhanden is.

Per lokatie zal dat tenminste moeten impliceren de principe medewerking van:

- de wijkorganisatie, c.q. bewoners-organisatie
- tenminste een (grottere) uitkeringsgerechtigden-organisatie

- het lokale opbouwwerk
- het gemeentebestuur
- de woningbouwcorporatie.

Het "Samenwerkingsverband Sotel-bedrijven" zal in de ontwikkelingsfase tot taken hebben:

- het mee sturing geven aan de (landelijke werkzaamheden aan het (franchise-)handboek;
- de verbindende schakel vormen tussen de landelijke werkzaamheden en de lokale coöperatie-initiatieven.

Binnen één kalenderjaar dienen tenminste de volgende produkties gerealiseerd te zijn:

- het losbladig (franchise-)handboek voor Sotelbedrijven;
- een functionerend "Samenwerkingsverband Sotel-bedrijven";
- een uitgewerkte huisstijl;
- een uitgewerkt marketingplan t.b.v. de samenwerkende Sotels;
- initiatief-exploitatie-coöperaties in meer steden;
- (zo enigszins mogelijk) één "geopend" Sotel-bedrijf;
- fondsvorming t.b.v. initiatieven. ■

Honderd maal sectie samenlevingsopbouw

Kort voor de 80e verjaardag van de Nationale Raad voor Maatschappelijk Welzijn vond de 100e vergadering plaats van diens Sectie voor Samenlevingsopbouw. Een gebeurtenis waar de spaarzaam aanwezige leden (en niet-leden) even bij stilstonden. Sinds de laatste reorganisatie van de Raad (1967) toen de aanduiding "Maatschappelijk Werk" werd ingeruild voor "Maatschappelijk Welzijn", werden de beleidsactiviteiten opgesplitst, onderzocht, besproken en uitgevoerd in een tweetal secties, één voor Maatschappelijk Werk (sinds 1972: Dienstverlening) en één voor Maatschappelijk Opbouwwerk, sinds 1972: Samenlevingsopbouw. Beide met een grote mate van zelfstandigheid; alleen de generieke vraagstukken werden door de Raad zelf zelf behandeld en beslist, met het Bestuur als verkeersregelaar.

Aanvankelijk werd als doel van de Sectie MO/SO geformuleerd: het bevorderen van maatschappelijk opbouwwerk en het goed functioneren daarvan in zijn totaliteit en in zijn onderdelen in het geheel van de maatschappelijke welzijnszorg. Onder MO werd in dit verband verstaan een scala van activiteiten gericht op het verbeteren van de sociale omgeving van de mens door middel van deskundig geleide processen, waarin

de betrokkenen (personen, gezinnen, instituties, organisaties e.d.) zelf medeverantwoordelijkheid dragen en een actief aandeel nemen. Mij dunkt, een omschrijving die nog lang niet van de baan is.

Als taken werden - kort samengevat - gesteld: inventarisatie van vraagstukken; zoveel mogelijk gemeenschappelijke meningsvorming; coördinatie en integratie van MO activiteiten; advisering van de overheid; stimulering van onderzoek etc. door anderen.

Langs de lijnen van de toen gangbare opdeling van MO in territoriaal, categoriaal en functioneel opbouwwerk werd de Sectie samengesteld uit vertegenwoordigers van merendeels landelijke organisaties voor buurt- en clubhuiswerk, vakbeweging, kruisorganisaties, levensbeschouwelijke toporganen en landbouworganisaties, een presentatie zoals die ook bij de toenmalige provinciale opbouworganen veelal voorkwam. Opmerkelijk is dat de "categoralen" geen inbreng hadden; ze waren er ook nauwelijks. Evenmin bestonden er landelijke steunpunten voor opbouwwerk, zij het dat het pas opgerichte NIMO een adviseursplaats kreeg toebedeeld, van gelijke orde als o.a. de contactpunten van opbouworganen en plaatselijke "roa's".

In de loop van de nu 100 bijeenkomsten heeft de Sectie SO een hele ontwikkeling doorgemaakt. Dat kwam niet tot uitdrukking in taakstelling en samenstelling. De samenstelling is slechts een keer ter discussie gesteld en hield verband met reorganisaties en heroriëntaties in de sfeer van club- en buurthuiswerk/jeugd- en jongerenwerk: Salco/NBV (nu Gamma) bleef lid, maar de meer cultureel gerichte organisaties, waaronder NFJJ, namen afstand; intussen waren nieuwe categorale organisaties toegetreden (buitenlanders, Surinamers, woonwagenwerk) alsook enkele wat anderssoortige, zoals COC, NVSH, die behoefte hadden aan coalitievorming op het terrein van de maatschappelijk actie. Niet onbelangrijk ook was de opkomst van de RCW (sociaal-cultureel werk), erfopvolger van het Nederlands Cultureel Contact dat vanaf den beginne een adviseursplaats bij de Sectie innam. Met de RCW ontstond a.h.w. een nieuwe concentratie rondom het door CRM/WVC geschapen beleidsveld "sociaal-cultureel werk", vevat in een brede rijksbijdrageregeling. Deze rbr was een aftreksel, gevoed door het decentralisatiebeginsel, van de Rijkssubsidiereregelingen voor Samenlevingsopbouw en Jeugd- en Jongerenwerk annex een derivaat van Vormings- en Ontwikkelingswerkregelingen. Gamma, FNV en CNV besloten enerzijds lid van de Sectie te blijven (mede onder "druk" van de categoralen), maar tevens toe te treden tot de RCW en voor wat

betreft de beleidsontwikkeling op scw-gebied het vertrekpunt bij de RCW te leggen. Daarentegen zocht het opbouwwerk – jarenlang huiverig voor landelijke structuurvorming – geleidelijk meer toenaadering tot de Sectie. Met name NIMO (adviseur) en Platform Opbouwwerk (waarne-mer) versterkten hun inbreng. Het Platform had overigens een wat merkwaardige ontstaansgeschiedenis: van onderop (lokale instellingen) opgebouwd maar tevens min of meer gelanceerd door de sectie (m.i.v. financiën en mankracht). Daarmee kwamen de eigenlijke MO-werkzaamheden voor wat betreft ontwikkeling en coördinatie bij het Platform terecht. Terwijl het NIMO de onderzoeks- en studiekant bleef uitbouwen. Voor de Sectie voldoende reden om zich drastisch te beperken en zich te concentreren op het algemene beleid. Daaronder begrepen het overleg met WVC ten aanzien van sociaal-cultureel werk, welzijnswetgeving en – hoe kan het anders – herstructurering. Dat laatste overigens weer in groeiende samenwerking met RCW en Vormingswerk: het besluit om tot nadere vormgeving van het Vink/Ernsting-cluster Maatschappelijke Ontwikkeling te komen werd via een initiatief van de opbouw-werkinstanties door de Sectie SO genomen en gestimuleerd.

Wat nu na 100 maal Sectie SO? Wat betreft de herstructurering (HLO) lijkt er nu eindelijk wat te gaan gebeuren. (NB: 7 april 1988: exact 12 jaar geleden werd de Commissie Vonhoff geïnstalleerd.) De Nationale Raad zal ongetwijfeld een nieuwe reorganisatie ondergaan, de vijfde in het 80-jarig bestaan. De aftakeling van de MO-sector, als gevolg van bezuinigingen, decentralisatie en verminderde politieke interesse zal van de Sectie weinig heel laten. Niet ondenkbaar is dat het nieuw cluster-orgaan de Sectierol, op een nieuwe leest geschoeid, overneemt. Ondanks veel onduidelijkheid zullen weinigen het in elk geval over één ding oneens zijn: een tweede honderdtal Sectievergaderingen zit er niet in. Dat is niet erg – als het ideaal maar over-eind blijft.

Fred G. Stafleu (secretaris Sectie SO van 1968-heden, als enige 100 x present geweest). ■

Naar een leefbare buurt

Het Werkcentrum Opbouwwerk Zuid-Holland heeft een tweetal publikaties uitgebracht, bedoeld als handreiking aan beroepskrachten in het opbouw- en buurtwerk in zgn. gemengde wijken.

Het gaat om een kursushandleiding en een leesmap. In de handleiding staan werkvormen en oefeningen beschreven m.b.t. onder andere het reageren op racistische opmerkingen, planmatig werken, konflikthantering, het afleggen van huisbezoeken en het kritisch leren kijken naar de eigen houding ten opzichte van migranten. Vormingswerk(st)ers, werkbegeleid(st)ers en docenten kunnen hieruit ideeën halen voor studiedagen, cursussen en lessen.

De leesmap fungeert als achtergrondinformatie bij het hanteren van de kursushandleiding, maar is ook los te gebruiken. Hij is geschreven voor opbouwwerk(st)ers, sociaalkultureel werk(st)ers en andere beroepskrachten in het welzijnswerk. Thema's die in de leesmap aan de orde komen zijn o.a.: hoe gaan bewonersgroepen om met de belangen van migranten; communicatie - vaardigheden; het afleggen van huisbezoeken bij migranten; de strijd tegen diepverankerde vooroordelen en het gebruik maken van netwerkanalyse.

Beide publikaties vormen de afronding van een samenwerkingsproject tussen de Anne Frank Stichting, Volkshogeschool Drakenburg en het Werkcentrum Opbouwwerk Zuid-Holland.

De leesmap kost f 12,50, de kursushandleiding f 10,-; bij gelijktijdige bestelling bedraagt de prijs f 20,- (incl. verzendkosten). Te bestellen bij het Werkcentrum Opbouwwerk Zuid-Holland, Singel 272, 3311 HK Dordrecht, tel. 078-141443. ■

Studiedag over woonruimteverdeling

Vrijdag 22 april a.s. organiseren de Werkgroep Vrouwen en Woonruimteverdeling en de Landelijke Organisatie Belangen-groepen Huisvesting (LOBH) de studiedag "Dames gaan voor", een studiedag over woonruimteverdeling in verandering.

Doel van de studiedag is de positie van vrouwen in de praktijk van de woonruimteverdeling te belichten. Aanleiding voor de studiedag vormt de komende invoering van een nieuw wettelijk kader: de Huisvestingswet.

Nagegaan wordt wat de knelpunten in de huidige woonruimteverdelingspraktijk zijn voor vrouwen en andere woningzoekenden, en hoe deze aangepakt kunnen wor-

den binnen de huidige regelgeving en die in de nabije toekomst.

De woningmarkt is nu slechts beperkt toegankelijk voor vrouwen. In de meeste gemeenten worden eisen van economische en/of sociale binding gesteld bij de inschrijving als woningzoekende of om voor toewijzing in aanmerking te komen.

Vrouwen voldoen vaak niet aan de gestelde criteria omdat zij baanloos zijn.

Voor de voor vele vrouwen andere belangrijke criteria bij het zoeken naar woonruimte, zoals de nabijheid van voorzieningen, opleidingsmogelijkheden en werkgelegenheid, waarmee zij meer kansen krijgen om economische zelfstandigheid te verwerven, is nauwelijks ruimte.

Voor meer inlichtingen over deze studie kan men zich wenden tot de LOBH, Hetty van Grootel, Henri Polaklaan 12b, 1018 CS Amsterdam, tel. 020 - 22 35 05 of tot het Provinciaal Steunpunt Vrouwenemancipatie, Saskia Visser, Mariaplaats 4d, 3511 LH Utrecht, 030 - 33 42 80. ■

Rectificaties

januari-nummer

In nummer 61 van Mededelingen Opbouwwerk (januari 1988) is onder het artikel "Bijstand: geen maatwerk voor de maatschappelijk actieve uitkeringsgerechtigden" bij de ondertekening op pag. 29 ten onrechte vermeld dat Oebele Herder directeur is van de GSD Groningen. De heer Herder is adjunct-directeur van de GSD te Leeuwarden.

februari-nummer

Door een fout zijn de laatste zetcorrecties in het gehele nummer (62, februari 1988) niet doorgevoerd. De meeste fouten zijn van ondergeschikt belang. Storend is dat de schrijver van de scriptie "Opbouwwerk door een gemeentelijke bril bekeken" op pag. 21 de heer E.J. Smock wordt genoemd i.p.v. E.J. Smook.

Op pag. 27 rechts onderaan zijn, in het commentaar van Harry Broekman, helaas enkele zinnen door elkaar gehaald en weggevallen. Deze 2e alinea moet luiden:

"Het is, gelet op deze snorkende onzin, niet alleen verfrissend, maar ook van groot belang kennis te nemen van de scriptie van Evert Jan Smook. Tegenover de apodictische uitspraken van Wierenga van de VNG staat de succesvolle praktijk van deze volhardende welzijnsambtenaar. Met zijn innovatieve vormen van "public private partnership in welzijn", weet hij niet alleen het voorzieningenniveau op peil te houden, maar ook te verbreden, o.a. door het aantrekken van extern geld. Het is niet zozeer de praktijk, als wel enkele reflecties van Smook die vragen aan het vak impliceren." ■

Conferenties belangenorganisaties en regionale omroep

Het Landelijk Platform Opbouwwerk heeft vorig jaar een onderzoek verricht naar de relatie bewonersorganisaties en regionale omroep. Centraal stond de toegang tot en het "gebruik" van de regionale omroep door bewonersorganisaties voor informatieverspreiding en publieksbeïnvloeding. De resultaten van het onderzoek zijn eind vorig jaar gepubliceerd in een eindrapport.

Uit het onderzoek is o.a. gebleken dat een groot aantal bewonersorganisaties de weg naar de regionale omroep onvoldoende weten te vinden en/of onvoldoende op de hoogte zijn van de mogelijkheden van de regionale omroep. Een groot aantal bewonersorganisaties is werkzaam op een niveau waarbij men "gebruik" van regionale omroep niet zinvol acht. Anderzijds worden door bewonersorganisaties drempels ervaren in de toegang tot dit medium.

Als vervolg op het onderzoek worden er in het land een aantal regionale conferenties (Deventer, Amsterdam en mogelijk ook in Groningen en Den Haag) georganiseerd en eveneens een landelijke conferentie in Utrecht.

Regionale conferentie in Deventer

Op 17 december van het vorig jaar is in Deventer de eerste regionale conferentie belangenorganisaties en regionale omroep gehouden. De conferentie was op verzoek van het Landelijk Platform georganiseerd door de WESON (Werkplaats Opbouwwerk Oost-Nederland). Een dertigtal deelnemers van verschillende belangenorganisaties konden een drietal inleiding aanhoren van de schrijver van het onderzoeksrapport, de hoofdredacteur van Radio Oost en een vertegenwoordiger van een der belangenorganisaties. De plenaire discussie sloot de conferentie.

Naast een toelichting van het onderzoeksrapport en meer algemene informatie over de regionale omroep spitste de conferentie zich toe op de vraag hoe open de regionale omroep is voor belangenorganisaties.

Een mening van de regionale omroep
Volgens de heer Potman, hoofdredacteur van Radio Oost zijn activiteiten op wijkniveau veelal te lokaal om interessant te zijn voor de regionale omroep. Tenzij de activiteit een interessant karakter draagt voor een groter publiek of de activiteit samenvalt met soortgelijke activiteiten elders. Belangenorganisaties moeten zich de vraag stellen wat ze met een uitzending willen

bereiken. Willen ze een groot publiek of de politiek bereiken, dan is regionale omroep een uitstekend middel. Wel is daarbij van belang dat een groep haar boodschap afstemt op de doelgroep. De boodschap moet een goede verpakking krijgen. De regionale omroep biedt verschillende mogelijkheden voor belangenorganisaties. Zo kunnen zij terecht in de agenda. De praktijk leert dat daar goede resultaten mee worden bereikt. Daarnaast is er het nieuws. Goed (schriftelijk) informeren van journalisten geeft hen de mogelijkheid om bijvoorbeeld in de minder bezette dagen specifiek aandacht te besteden aan de organisatie. En Radio Oost heeft een specifiek doelgroepenprogramma waarin zowel een homogroep, een ouderengroep of kritische boerinnen onder begeleiding vrijwel zelfstandig programma's kunnen maken.

Een mening van een belangenorganisatie
Minke Postma, vertegenwoordigster van belangenorganisatie, is minder tevreden over de regionale omroep. Hoewel zij ook goede ervaringen heeft denkt zij dat de regionale omroep meer te bieden zou moeten hebben. Zeker wanneer het gaat om etnische groepen (waarvan alle regionale informatie moet worden samengeperst in tien minuten per week voor bijvoorbeeld Marokkanen) en om creatieve en nieuwe ontwikkelingen in de eigen regio op cultureel gebied. Daarnaast geeft zij een aantal tips, die zij vooral door een vakbondsbestuurder kreeg doorgespeeld, voor belangenorganisaties: bepaal op welke doelgroep je je wilt richten, stem je praatje daar op af, kijk goed naar het middel; in hoeverre kan het bijdragen je doel te bereiken, leer om te gaan met het medium radio (training!) en met een interviewer. Een bijstandsvriendin was echter minder positief: "Meer radio erbij is leuk, maar voor ons wordt het steeds maar slechter, we gaan er alleen maar op achteruit". "Er is een opname en je wordt geïnterviewd. De feiten waar het om gaat knippen ze eruit. Er valt nauwelijks iets af te spreken".

Paneldiscussie

In de paneldiscussie kwam de discussie terug. Hoofdredacteur de Groot (Omroep Gelderland) erkent dat zij mogelijk te weinig aandacht hebben voor belangenorganisaties, maar stelde dat zij ten eerste beperkte zendtijd hebben en de regionale omroep werkt onafhankelijk van belangenorganisaties voor het grote publiek. Volgens hem is het een ervaringsgegeven en een onderzoeksgegeven dat je ingewikkelder, serieuze, maatschappelijk relevante zaken bijzonder moet doseren, wil je een groot publiek nog benaderen. Minke Postma is echter van mening dat je zaken van belangenorganisaties ook vanuit andere in-

valshoeken aan de orde kunt stellen die voor de specifieke groep van belang is, maar ook voor het grote publiek. Ze geeft hiervan enkele voorbeelden. Ze denkt hierbij aan culturele uitwisselingsprogramma's, centrale thema's waarbij je verschillende personen aan het woord laat (bijvoorbeeld "het recht op inkomen") waaronder mensen van belangenorganisaties. Op deze wijze neem je hen ook serieus. Tevens zou de omroep veel meer op lokatie moeten gaan "want soms gebeuren in buurten dingen waar de omroep geen weet van heeft, die ontzettend boeiend zijn". Creativiteit en oog voor vernieuwende aspecten wordt dan van de journalist gevraagd.

Landelijke conferentie

Eind april wordt er door het Landelijk Platform Opbouwwerk een landelijk conferentie georganiseerd met als doel te komen tot heel concrete aanbevelingen richting regionale omroep, belangenorganisaties en politiek. Voor deze conferentie worden een 40 - 50-tal vertegenwoordigers van verschillende belangenorganisaties gezocht uit verschillende delen van het land, die de nodige ervaring met de regionale omroep hebben en die bereid zijn aan deze conferentie een inhoudelijke bijdrage te leveren. Concreet betekent het dat zij een kleine, open vragenlijst krijgen toegezonden waarin gevraagd wordt naar ervaringen met de regionale omroep en een mening over het middel regionale omroep voor de eigen organisatie in vergelijking met andere mediavormen.

Aan de hand van de teruggestuurde vragenlijsten worden een aantal centrale stellingen geformuleerd die op de landelijke conferentie worden omgezet in concrete aanbevelingen. In het middagedeelte van de conferentie zullen deze aanbevelingen een eerste toetsing moeten doorstaan nadat ze zijn voorgelegd aan een panel van deskundigen uit de omroepwereld, wetenschap, politiek en belangenorganisaties.

Belangstellenden kunnen een verslag van de regionale conferentie in Deventer bestellen bij de WESON voor f 1,90 door overmaking van dit bedrag op postgirorekening 3919419 t.n.v. WESON, Deventer o.v.v. ROM-88.027, Pikeursbaan 2, 7411 GV Deventer, telefoon 05700-15766 / 14144

Geïnteresseerden voor de landelijke conferentie kunnen zich (wel zo spoedig mogelijk) opgeven bij het Landelijk Platform Opbouwwerk, Prins Mauritslaan 26, 2582 LS Den Haag, telefoon 070-521354 (vragen naar Chris Veldhuysen). ■

Wijkgerichte aanpak werkloosheid

Op 17 maart jl. organiseerde het Stedelijk Buro Ander Werk (SBAW) te Rotterdam een congres onder de titel Werkloosheidsbeleid - werkprojecten - welzijnswerk. De aanleiding tot dit congres werd gevormd door een aantal nieuwe ontwikkelingen in het beleid rond (langdurige) werkloosheid. Zo zijn er de samenwerkingsverbanden tussen gemeenten en arbeidsbureaus, het Jeugdwerkgarantieplan, de heroriënteringsgesprekken met langdurig werklozen en, in de wat verdere toekomst, de gemeentelijke arbeidspools. Dergelijk beleid kan nieuwe kansen bieden voor de bestrijding van de langdurige werkloosheid, maar er zijn ook gevaren: sancties en arbeidsplicht worden immers maar al te vaak in één adem met de plannen genoemd.

Werkprojecten (waar het SBAW zich mee bezighoudt) en welzijnswerk (waarmee wordt samengewerkt) kunnen sterk beïnvloed worden door de diverse beleidsinstrumenten. Zo kan in de toekomst een werkproject misschien omgezet worden in een gemeentelijke arbeidspool en een buurthuis kan wellicht een rol gaan spelen bij de heroriëntering van langdurig werklozen.

Om er nu aan bij te dragen dat het nieuwe werkloosheidsbeleid, zoals dat door lokale overheden en het Rijk geformuleerd wordt, zo goed mogelijk aansluit bij de wensen van werklozen in buurten en wijken, en om te voorkomen dat arbeidsplicht en sancties de toon gaan zetten, is het SBAW-congres georganiseerd.

Tijdens het congres zijn algemene inleidingen gehouden over het werkloosheidsbeleid van het Rijk, over het beleid op lokaal niveau en over de inspanningen van het welzijnswerk. Daarbij kwam ook het probleem van een centrale versus een decentrale (wijkgerichte) aanpak aan de orde. Daarna werd in een aantal werkgroepen gediscussieerd over een viertal thema's, die met name van belang kunnen zijn voor langdurig werklozen, ondersteunende instellingen en actieve buurt- en wijkbewoners in het algemeen.

De vier thema's waren:

1. Heroriëntering van langdurig werklozen
Volgens de plannen van minister De Koning zullen in de komende jaren gesprekken gevoerd gaan worden met langdurig werklozen. Het is daarbij de bedoeling om werklozen te wijzen op de mogelijkheden die er op de arbeidsmarkt nog schijnen te zijn.

Werklozen zullen zich voor de gesprekken moeten vervoegen bij medewerkers van sociale diensten en arbeidsbureaus. Het is

maar de vraag of een dergelijke aanpak succes op kan leveren. Tijdens het SBAW-congres is gesproken over alternatieve werkwijzen, zoals die in Helmond-Noord en bij de Werkontwikkelingsmaatschappij in de Oude IJsselstreek zijn ontwikkeld. De aandacht ging met name uit naar de mogelijkheden om soortgelijke benaderingen ook in de grote steden toe te passen.

2. Gemeentelijke arbeidspools

Bij de Tweede Kamer is onlangs een wetsontwerp ingediend door de PvdA-kamerleden Buurmeijer en Leijnsse. Daarmee moeten arbeidspools voor langdurig werklozen mogelijk worden gemaakt. In Rotterdam heeft een adviescommissie onder leiding van ex minister Albada ook al de instelling van dergelijke arbeidspools bepleit. In Amsterdam is een Banenplan voor de Buurt ontwikkeld, dat geënt is op het idee van een gemeentelijke arbeidspool. Tijdens het SBAW-congres is gediscussieerd over de mogelijke invulling van de arbeidspools en de rechtspositie van de deelnemers.

3. Wijkbeheer en wijkontwikkeling

Vanuit de hoek van de stadsontwikkeling wordt steeds vaker gewezen op de problematiek van het stedelijk beheer: het zorgen voor een goede leefbaarheid van de binnensteden, ook nadat de stadsvernieuwing op het technisch niveau haar beslag heeft gehad.

In Rotterdam zijn daarom voorstellen gedaan voor een wijkontwikkelingsmaatschappij, die een organisatorisch kader moet gaan bieden voor activiteiten op het snijvlak van werkloosheidsbestrijding en stadsvernieuwing. Ook deze invalshoek voor een lokaal geïntegreerd werkloosheidsbeleid werd op het SBAW-congres besproken.

4. Werkgarantie en arbeidsplicht

Bij veel vormen van nieuw beleid worden, al dan niet tussen de regels door, sancties genoemd voor die werklozen, die niet al te hartelijk aan het nieuwe beleid mee willen werken. Dat speelt in ieder geval duidelijk bij het Jeugdwerkgarantieplan en bij de heroriënteringsgesprekken voor langdurig werklozen. In de vierde werkgroep is gesproken over de achtergronden van dit beleid en over de consequenties.

Het SBAW-congres was vooral op Rotterdam gericht, maar dat wil niet zeggen dat de conclusies ook niet voor andere situaties van toepassing kunnen zijn. Belangstellenden kunnen daarom een verslag opvragen. Dit verslag zal eind april beschikbaar zijn voor de prijs van ca. f 10,-. Besteladres: SBAW, Haringvliet 78b, 3011 TG Rotterdam, tel. 010-4141700.

Inhoudsopgave 1987

Het eerste getal verwijst naar het nummer van M.O., het tweede naar het paginacijfer.

Informatie

Toegankelijkheid regionale omroep voor bewonersorganisatie	51 - 9
Het opzetten van buurtprojecten door vrouwen	51-13
Twee nieuwe bladen in de sociale sector	51-14
Sociale veiligheid in de buurt	51-20
Omgaan met de gemeente als subsidiegever	51-20
Wat te doen tegen vandalisme	51-20
Ooit gehoord van the conservation awards	51-21
Samen of apart, inburgeringsprojecten in Twente	51-26
Ondersteuning van organisaties buitenlanders	51-27
Automatiseringsexperiment bij WAO-platforms	51-30
Opbouwwerk en verkeer	51-31
Jeugdwerkgelegenheid en milieu	51-31
Binnenlandse zaken waardeert inzet opbouwwerk	51-32
Commissie Dekker over: patiënten- en consumentenorganisaties	53 - 3
Inventarisatie bezuinigingen bij opbouwwerkinstellingen	53 - 5
Woonwinkel in Hengelo: opmerkelijk initiatief van het opbouwwerk	53 - 5
Arbeidsvoorwaarden opbouwwerk	53-18
Samengestelde studierichting welzijnsbeleid	53-28
Alkmaar, club gered	55 - 3
Regionaal opbouwwerk "Sudergo" op kruispunt	55 - 4
Speelruimte in de woonomgeving	55 - 7
Aanpak kwaliteitsontwikkeling: Dorps- Buurt- en Wijkbladen	55-27
Gegevensbestand computertoe-passingen in het opbouwwerk	55-28
Leefbaarheidsonderzoek Maaspoort	55-29
Geldzorgen en zorgen voor geld ABVA/KABO over: arbeidsvoorwaarden opbouwwerk	55-32
Aankondiging boekenbijlage bij M.O.: Proefschrift over "sociale innovatie"	55-32
Aktie voor behoud buurtwinkels	58-12
Bomen-fonds in Leeuwarden succesvol initiatief	58-24
Landelijke primeur voor Alkmaarse huurdersvereniging	58-24
Postinrichtingen in kleine kernen verder bedreigd	58-25
Openbaar vervoer kan beter inspelen op wensen reizigers	58-25
Volksontwikkeling in Portugal springlevend	58-26

Non-profit drukkerij zoekt obligatie-houders	58-29
Volksbuurtmuseum in Haagse schilderswijk	58-32
AGB-opbouwwerk in Malburgen	60-22
Samenwerking tussen LOBH, LOS en NVH	60-23

Werkverbanden

Brinkman tegen eigen rijksplan	51 - 4
Herstructurering landelijke organisaties	51 - 4
Achterstandsgebieden	51 - 5
Werk en Welzijn weer tussen wal en schip	51 - 6
Werk en Welzijn in Gouda; bedrijfsleven positief	51 - 6
Ontwikkelingsproject voor 0-4 jarigen	51 - 8
Herstructurering landelijke organisaties	53 - 4
Tweede ronde toetsing jaarverslag in het opbouwwerk	53 - 4
EEG-symposium: Werk en Welzijn en Rabobank naar Parijs	53 - 5
Voortgang LSA: onderzoek arbeidsinpassing langdurig werklozen uit pcg-wijken	55-19
PCG Bewonersdag	55-20
BIZA en PCG	55-21
PCG in 2e Kamer	55-24
Vrouwen in de WAO	55-25
Studiemiddag aanpak van automatisering	55-27
Voortgang automatiseringsproject	55-28
Gezamenlijke aanpak bij tegengaan bezuinigingen	58 - 3
Werk en Welzijn: in memoriam Cees de Galan	58 - 4
Werk en Welzijn schrijft aan Kamercommissie SoZaWe	58 - 5
Conferentie Maatwerk	58 - 5
Gesprek met dr. Nauta van het sociaal cultureel Planbureau; SCP niet blind voor afstand tussen theorie en praktijk	58-21
LSA-conferentie "Maatwerk" in Eindhoven	60 - 7
Kaderschool Landelijk WAO-beraad een succes	60-21
Raad van Aangeslotenen akkoord met bestuursbeleid	60-26
Werk en Welzijn schort werkzaamheden op	60-26
Ontwikkelingen in de automatisering in binnen- en buitenland	60-29

Onderzoek en studie

Opbouwwerk en prostitutie: de moraal van de burgerlijke tolerantie	51-10
Sociaal beleid: de kansen van vitaliteit en tegenmacht	51-22
Aanpak van automatiseringsprojecten in het welzijnswerk	53 - 8
Strategische keuzen bij bestrijding van racisme	53-21

Opbouwwerk en verkeer	53-26	Belangenbehartiging in de buurt	53-19
Economische initiatieven van vrouwen	55 - 8	Migranten en volkshuisvesting	53-20
Onderzoek onder opbouwwerksters in Zuid-Holland	55-11	Interculturele communicatie	53-20
Toekomst voortgezette opleidingen	58 - 6	Congresverslag en tentoonstelling	
Gemeente in de knel op sociaal-cultureel terrein	58-23	Buiten Gewoon Veilig	53-25
Opbouwwerk en zelfwerkzaamheid	60 - 3	Scholingsprogramma volkshuisvesting en stadsvernieuwing	53-25
Evaluatierapport ontwikkelingsproject WAO-AAW	60-24	Groot onderhoud en woningverbetering	53-25
		"Helmgras op de duinen"	55 - 3
Werkgelegenheid		Werk in schaduw; historie van club- en buurthuizen	55 - 4
Buurteconomie kan 650 banen scheppen in Amsterdam	51 - 3	Het jeugdwerkgarantieplan werkbaar	55 - 4
Werkprojecten voor Surinaamse vrouwen	51 - 3	Thuiswerkkrant	55 - 5
Consulentschap buurteconomie	51-25	Vrouwen en bouwteams	55 - 6
Werk-opbouwwerk in Den Haag	53 - 3	Wonen naar wens	55 - 6
PCG-beleid: Activeringsproject		Actie tegen verdere afbraak huursubsidies	55 - 7
Overdie/Alkmaar	55-12	Servicekosten... lastposten	55 - 7
Moeilijk bemiddelbaar vergeet het maar!	60 - 6	Informatieproces WAO	55-26
Inbreng opbouwwerk positief beoordeeld door ministerie WVC	60-23	Boekje over de stelselherziening	55-26
Amsterdams banenplan voor de buurt	60-27	WONN start PBO-reeks	55-30
		Projekt Streekgeschiedenis	55-30
Cursussen/bijeenkomsten		Publikatie over bouw bureaus	58 - 6
Post-HBO-cursussen	51-27	Budgetfinanciering vrijwilligerswerk	58-31
Woonvormen van ouderen	53 - 7	Brochure over gemeentelijk voorraadbeleid	58-31
LOBH-symposium over "nieuwe woningnood"	53 - 7	Informatie over bodemverontreiniging	60 - 5
Privatisering: winst of verlies	53-13	Werkschrift en videobanden over basisinkomen	60-21
Cursus relatieverbetering	53-17	Opbouwwerk in onderwijsvoorzorgsgebieden	60-21
Presentatie workshop	53-28	Werkmap "WAO door schuld van derden"	60-25
Werkconferentie netwerkbenadering	53-31	Informatiebulletin over wachtgeld	60-28
WVC-evenement welzijn en computers	55 - 7		
MeMo-cursussen	55-12	Opinie	
Studiedag over lokale omroep	58-30	Informatietechnologie in het sociale en culturele beleid	53-11
Gemeentelijk speelruimtebeleid	58-30	Verstarring en verarming	58 - 3
NIROV-cursus over stedelijke problematiek	58-31	Vrouwen en opbouwwerk	58 - 8
Simulatiespel			
beleidsbe8Bnvloeding milieuproblematiek	58-32	Katern	
Studiedag over initiatieven in de volkshuisvesting	60-28	Juridische vraagstukken en rechtsbijstand bij bodemverontreiniging	51-16
		"Armoede" op de politieke agenda?	53-14
Publicaties		Armoede is niet terug: ze is nooit weggeweest	53-15
Sterkte-zwakke analyse voor opbouwwerkers	51 - 9	Beroepsprofiel opbouwwerk	55-15
Automatiseringswijzer	51-14	Eindrapport toetsing jaarverslag in het opbouwwerk 1987	58-13
Tegen de paperklippen op	51-14	Hoe zacht is de zachte sector	60-13
Activiteiten voor Turkse en Marokkaanse meisjes	51-15		
Vrouwen vertellen over activiteiten in de buurt	51-15	Themanummers	
OVB-brochures	51-15	De WAO-platforms en de stelselherziening	nummer 52
Literatuuronderzoek verkeersproblemen	51-30	Werk maken van PCG	nummer 54
Nieuwsbrief over samenleving en criminaliteit	51-30	Provincies, met als bijlage	
Publikaties onderwijsopbouwwerk	53-12	Proefschrift Sociale Innovatie in Drenthe	nummer 56/67
Brochures onderwijsvoorzorg	53-13	Regionale omroepen en bewonersorganisaties	nummer 59